

Pagina 2

- ACTUALITATEA PENTRU TINERET
- „Moștenirea Văcăreștilor“
- Concursul de poezie contemporană „Nichița Stănescu“
- Confluența artelor

- Ce și cit învățăm din viața unei personalități

— Ligia Macovel : „NU CRED CĂ AM SĂ MĂ POT DESPĂRȚI VREODATĂ DE POEZIA LUI EMI-NESCU“

Pagina 3

Pagina 5

- Cronica literară de Al. Piru
- Ceremonialuri lirice
- Atitudini, dezbatere, controversă
- Cu privire la mutația valorilor estetice...

- Poeme de : Carmen Firan, George Schinteie
- Proză de : Gabriel Năstase
- Secvențe lirice : Costin Grigoraș
- Debut : Corneliu Blchinț (proză), Cristiana Danielescu (poezie)

Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia
SUPLEMENT LITERAR-ARTISTIC
tineretului

Anul VIII

Nr. 43 (370)

12 pagini — 3 lei

Simbătă

29 octombrie

1988

Forța creatoare a Tezelor din aprilie

În conștiința, munca și viața poporului nostru, la ordinea zilei se află imperativul perfecționării pe toate planurile, în toate sectoarele de activitate, la nivelul gândirii și faptei revoluționare. Magistrarele Teze din aprilie pentru Plenara C.C. al P.C.R., formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, trasează cu limpezime, în spirit științific, creator traiectul procesului complex de perfecționare a tuturor mecanismelor economico-sociale, sub semnul cerințelor obiective ale momentului istoric pe care îl parcurgem, ale etapei de dezvoltare în care ne aflăm. Din acest punct de vedere, după cum arăta secretarul general al partidului, satisfacerea cerințelor perfecționării radicale și generale este garantată de valorile pe care le-am acumulat, de posibilitățile de care dispunem, în mod hotărîtor de capacitatea creatoare a poporului nostru, atât de strălucit demonstrată de marile noastre înfăptuiri în glorioasa eră inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului — Epoca Nicolae Ceaușescu.

Sintem angajați în procesul perfecționării cu sentimentul că tot ceea ce realizăm, realizăm pentru noi, pentru bunăstarea și fericirea noastră, pentru progresul multilateral al patriei, pentru viitorul său comunist. Problemele cu care ne confruntăm zilnic, și care evocă cerințele noii calități a muncii, ale eficienței economice superioare, ale performanței și competitivității sporite în ceea ce privește produsele pe care le realizăm, sînt de fapt cerințe ale unei activități pe măsura posibilităților noastre, în consens cu potențialul material și uman de care dispunem, deschiși generos spre circuitul mondial al valorilor.

Iată de ce, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul este și rămîne factorul hotărîtor al progresului patriei, iată de ce sarcinile perfecționării ne privesc pe fiecare în parte. Ele trebuie să se regăsească exemplar împlinite la „SUPLEMENTUL LITERAR-ARTISTIC“

(Continuare în pag. 11-a)

GABRIELA MANOLE-ADOC și GHEORGHE ADOC — „Monumentul independenței“ — Iași

Gardul gălbui, mesteacănul rămas fără pereche, cei cițiva trandafiri și în sfîrșit casa cu ușile umflete de ploii, cu cerdacul plin de mușcate m-așteaptă dinaintea facerii lumii. Ca un semn al întregirii mele. Ca un semn al dăinuirii. Al gîndului bun că mai există frunze căzătoare, că brîndușele botează clipa cu mereu izvoritoare frumusețe. Peticul de iarbă prevestește grădina. O dezordine vegetală în care agrașul curios se apleacă peste roșii și acestea, invidioase, peste morcovii și hreanul obraznic. Căpșunile abia cutează să-și ridice capul printre ațitea jalnice ființe iar zmeura rebelă se întinde pe margini sfîdînd gardul. Deasupra-le își leagă globurile aurii, roșii meri. Perii îndoiți de rod stau sprijiniți în proptețe (mesteacănul tăiat în primăvară pune umărul, ivindu-se printre pîntecoasele pere și ele recunoscătoare își vor scrie

istoria acestei veri pe coaja lui ca într-un tablou flamand hieratic).

Gutuul abia își zămislește gîndul, nepăsător. Tandru corcodușul se apleacă peste rugul de mure pe cînd un fum arhetipal botează locul cu mirezmele ploilor ce vor veni curînd,

privind nostalgic pomii îndoiți de vînt și palaria de pai a bunicului ce stă tristă în cui Pe cei mai mari el îi învîta acum cum să facă un foc, cum să imblînzească salamandrele flăcărilor, pe cei mici cum să imblînzească li-terele, să le adune în cu-vinte.

de atoputernicia soarelui și a Cuvîntului.

Ce mină a strecurat în peisaj aceste siluete prelungi, modigliene ale plopiilor, sau viguroasele schife în cărbune ale plantanilor desfrunziți?

Curg culorile, prelingere tandră de griuri, de ruginiu, de galben și verde in-tristat.

În tolba poștaşului scri-sorile se amestecă cu frun-zele arșarilor. Cîte o nucă scăpată de vreo pasăre cade printre mașini, un mic ac-cident trecut neobservat în graba secolului viitor de a se naște

Iar sus, în cer, turmele își poartă ciobanii pe un fir de aur doar de ele știute spre vămile veșnice unde li-nistea e spartă doar de fi-rul lerbii.

Cu fiere toamnă poezia se mai naște o dată spre a în-tări aripa păsării în dru-mul ei lung spre soare.

LILIANA URSU

Fulgurări

Tineri sori

Sub leneșe-unduire, discret, apare,
Mat, fildesul cimpiilor lunare,
Valuri de aur parcă stau să cadă
Pe forme rotunjite, de zăpadă,
Aureole învăluitoare,
Zăpezi fierbinți, marea-n respira-re
Și fără sunet aerul vibrează
De tineri sori, ce tinăr luminează.

CORNELIU ZEANA

Aripa poeziei

cu zborul aripet gata de plecare spre țările calde.

E toamnă și sufletul în-chide în el asemeni boabei mieurii de strugure căldura verii și ecurile unor șoapte străvechi. Viile urcă în cer ducînd cu ele miroso de greiere, basmalele albe ale fetelor sau mirezma încă verde a vreunui nuc rătă-cit, stingher pe cîte un deal.

Pe la ferestre au apărut gutuile și capetele copiilor

Soarele începe să semene tot mai mult cu un triunghi de verdeață, într-un pustiu. Toți îl căutăm, dacă nu pe cer atunci în noi.

Marea ne-a uitat destgur. Doar străduța aceea cobo-rînd spre mal, cu case albe, cu terasele încărcate de leandri, cu ceainăria co-coțată în turnul de la colț, doar ele toate îmi trezeșc sentimentul unic și răscolitor al mării, legat ireversibil

Pagina 9

- SCRITORI ROMANI CONTEMPORANI
- Un mare poet necunoscut : Ion Alexandru

- POȘTA LITERARĂ SUPLEMENT de Mircea Iorgulescu

- CĂRȚI TRADUSE
- Marea lirică impresionistă

Pagina 10

Pagina 11

- Popasuri : Marele Sfinx în primejdie
- Tabela de marcaj
- Redescoperirea mu-zeelor
- Serialul nostru : Borges despre Borges

Ce e nou la Centrul de librării București
Interlocutor azi
George Ionescu

Carte

„Moștenirea Văcăreștilor”

S-a desfășurat recent, la Tîrgoviște, a XX-a ediție a concursului de literatură patriotică și revoluționară „Moștenirea Văcăreștilor”. Organizată de către Centrul de îndrumare al creației populare și al mișcării artistice de masă al județului Dimbovița, de Biblioteca Județeană, de Muzeul Județean și de Comitetul Județean al U.T.C., manifestarea, care a inclus în programul său un bogat palmares de acțiuni, s-a încheiat cu distribuția unor foarte numeroase premii — ceea ce constituie nu expresia unei neavenite generozități, ci a calității deosebite a lucrărilor prezentate — de către un juriu care l-a avut peședinte pe cunoscutul prozator Mircea Horia Simionescu și din componența căruia au făcut parte Corneliu Sturzu, Mihai Negulescu, Andi Andries, Victor Atanasiu, M.N. Rusu, Aureliu Goci și alții.

Concursul de poezie contemporană

„Nichita Stănescu”

Ediția a IV-a

Centrul de cultură și creație „Cintarea României” pentru tineret din Timișoara în colaborare cu Asociația scriitorilor din Timișoara organizează în perioada 9—11 decembrie a.c. Concursul de poezie contemporană „Nichita Stănescu”, ediția a IV-a.

Pot participa tineri poeți care nu au debutat în volum și care desfășoară activitate în cadrul cercurilor literare și al cenaclurilor din sistemul Uniunii Tineretului Comunist, al asezămintelor culturale, al studenților și al sindicatelor. Instituțiile pot înscrie cel mult 5 (cinci) concurenți, fiecare cu maximum 10 poezii.

Materialele dactilografiate în 5 (cinci) exemplare, însoțite de un plic cu date personale (nume, prenume, adresă, număr de telefon, cenaclul pe care îl reprezintă), vor purta un motto și vor fi trimise pe adresa: Casa Tineretului, str. Aries, nr. 19 1900 Timișoara, până la 25 noiembrie, data postei. Același motto va fi scris și pe plicul închis.

„Roșu vertical”

La Centrul de cultură și creație „Cintarea României” pentru tineret din Cîmpina s-a

LIGIA MACOVEI — „Arbori la Canton” (gusașă)

desfășurat, în perioada 21—23 octombrie, ediția de anul acesta a Concursului interjudețean de poezie contemporană „Roșu vertical”, manifestare organizată de către Comitetul județean Prahova al Uniunii Tineretului Comunist. Au participat 57 de concurenți din 18 județe. În programul acțiunilor, de o subliniată diversitate și indiscutabilă substanță, e de reținut între altele, spectacolul Emoșie de toamnă, susținut de formația locală Paralela 45 și de apreciată solistă Iulia Duman. De asemenea, au fost vizitate obiective de interes cultural ale orașului Cîmpina, iar participanții au avut prilejul de a se întâlni cu tineri, oameni ai muncii de la întreprinderile cîmpinene Neptun și IRUEAR. De un deosebit interes s-a bucurat o animată ședință de intercenacu. În ultima zi a

avut loc spectacolul cultural-educativ Niciodată toamna nu fu mai frumoasă, care a prilejuit un pe drept aplaudat recital de muzică și poezie, care l-a avut ca protagoniști pe Anda Călugăreanu și pe Eusebio Ștefănescu. Juriul, care l-a avut ca președinte pe criticul Laurențiu Ulici, și între membri pe Dinu Kivu, Victor Atanasiu, Cristian Oprescu, Constantin Trandafir, Gherasim Rusu-Togan, George Văleanu, a premiat lucrările prezentate de tineri poeți: Lucian Vasilescu, Ion Badea, Viorica Ungureanu, Viorel Ilieșoi, Anca Gabriela Voicu, Marius Oprea, Ion Conac, Claudia Iorgoni.

Premiu literar

În ziua de 22 octombrie, „Juriul celor 13”, prezidat de acad. Alexandru Balaci, vicepreședin-

Lecturi fundamentale

Un vesel cronicar

G. Topirceanu povestește scriind versuri cu dezinvoltură, cu seninătate, rareori tulburat de lucrările adânci, de ideile filosofice încurcate în propriile lor demersuri ontologice. În spectrul literar al epocii, poetul G. Topirceanu și-a avut locul său conturat nu numai de operă, ci și de poza pe care o afișă, de contextul prietenilor literare, cit și, mai ales, de gusturile etapei spirituale, ale publicului larg, care l-au impus în posteritate. Un cumul de factori care fac un contur pentru istoria literară. Nemulțumit, intrigat de pariul literar făcut asupra lui G. Topirceanu, G. Călinescu deschide discuția în a sa Istorie... și ajunge la concluzia mediatoare: „Să spunem dar că Topirceanu e socotit ca un poet al universului mic”. Curiozități de copil, vibrații delicate, de libelulă, boemie la modă în epocă, ușurătate și vetustețe a sentimentelor, poezii de citit în cenaclu (fără a fi discutate însă), poeme epice în versuri scurte, parodii jucăuse, încruntări trecătoare într-un timp sufletesc primăvărat, iată ce cuprinde poezia lui G. Topirceanu, autor de Balade vesele și triste. Inrudit artistic cu Șt. O. Iosif și G. Coșbuc, poetul G. Topirceanu nu reușește să ajungă la patetismul acestora, el rămânând să creioneze sentimentul volatil, focul de artificii al unui entuziasm de-o clipă sau al unei mirări cotidiene. Acesta e domeniul său poetic, e feuda sa în care autorul se exprimă pregnant, pe măsura temei și a stilului adoptat. Există, prin urmare, și o ideologie literară ce transpare poezie cu poezie și poate că și acest fapt îl propulsează pe poetul „minor” în posteritate. Cert este că G. Topirceanu are timpul lui pentru lectură, momentul cînd e necesar și eficient cu poezia sa. Este trebuincios adică, și tocmai de aceea se și memorează, fiind o figură a literaturii noastre peste care nu se poate trece cu vederea. Cine, la urma-urmei, nu știe măcar un catren din Topirceanu ?!

Forța creatoare a Tezelor din aprilie

(Urmare din pag. 1)

fiecare loc de muncă, în fiecare domeniu de activitate. Pentru aceasta, se impune mai mult ca oricînd să ne arătăm la înălțimea momentului istoric, la înălțimea grandioaselor proiecte, planuri și programe de dezvoltare națională, fundamentate în hotărârile Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, cu aportul esențial al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Trebuie să fim conștienți că tot ceea ce avem de făcut, tot ceea ce trebuie să facem, se poate traduce în practică numai avînd o înaltă pregătire profesională și tehnică, un

larg orizont de cunoaștere științifică, disponibilitate pentru nou, spirit revoluționar, cuteganță în gîndire și acțiune. Trebuie, totodată, în felul de a gîndi, de a trăi și munci, să ne asumăm plenar și să concretizăm permanent virtuțile moral-politice ale omului nou, ale modelului comunist de muncă și viață care ne cere fiecăruia să dovedim înaltă răspundere, spirit gospodăresc, grijă față de avuția națională, față de proprietatea socialistă, disciplină și ordine exemplare în realizarea sarcinilor ce ne revin.

Așadar, perfecționarea generală a societății, așa cum este ea

consacrată în magistrarele Teze din aprilie, presupune ca un element indispensabil și primordial perfecționarea omului, de care depinde finalmente atingerea scopului propus. În aceste condiții, factorul economic se asociază organic cu faptele, toate subsumate orizonturilor politice și ideologice, care dau temei procesului istoric de înaintare a României spre trepte superioare de civilizație și progres, proces la care contribuim cu întreaga capacitate de muncă și creație, cu conștiința că tot ce făurim este spre binele nostru, al patriei socialiste căreia îi asigurăm un viitor luminos.

te al Uniunii Scriitorilor, a decernat premiul „Perpessicius” pe anul acesta volumului: Pseudo-Enache Kogălniceanu. Ion Căntă — Cronici moldovenesti, ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu, studiu introductiv de Aurora Ilieș, seria „Restitutio”, Ed. Minerva, 1987. S-a mai acordat, de asemenea, o „Mentiune” seriei: Emil Botta — Serieri, vol. 1—3, ediție îngrijită de Ioana Diaconescu (vol. 1—2) și Doina Uricariu (vol. 3), Ed. Minerva, 1980—1987.

Muzică

Jazz in dialog

Teatrul satiric-muzical „C. Tănase” din București a oferit muzicienilor și iubitorilor de muzică un spectacol-eveniment, la Palatul Sporturilor și Culturii, ce face parte dintr-un ciclu intitulat Jazz in dialog și conceput ca întâlnire între jazzul românesc și cel de pe alte meridiane. Pentru început, s-au întâlnit formația condusă de Johnny Răducanu și „Louis Sclavis Quartet”, din Franța. (F. Micșan).

„Balul bobocilor”

La Centrul de cultură și creație „Cintarea României” al studenților din București a avut loc „Balul bobocilor”, organizat de Asociația studenților comunisti de la Facultatea de utilaj tehnologic din cadrul Institutului de construcții. La această reușită acțiune au participat aproape 1000 de studenți din diferite facultăți bucureștene. Cu acest prilej a fost prezentat un interesant program artistic la care și-au adus contribuția artiști și soliști de prestigiu din Capitală: Vistrian Roman, George Mihăiță, Radu Gheorghe, Vasile Șeicaru, Ștefan Hrușcă, Denis Roman, Dana Bartzler, Daniel Iordăchioaie, Cătălin Crișan.

A urmat o seară de dans și a fost aleasă „miss boboc” a Facultății de utilaj tehnologic.

Confluența artelor

Filarmonica „George Enescu” din București a prezentat un bogat program de muzică, literatură și plastică, purtînd titlul Ateneul Român și muzele lui de un veac. Și-au dat concursul reputați actori și muzicleni: Silvia Popovici, Gheorghe Cozori, Maria Stătinaru-Nistor, Valentin Teodorian, Dan Grigore, Felicia Filip, Nicolae Ilică s.a. Programul, realizat de Cristina Vasiliu, a inclus și recitari de poezii din marii noștri poeți. S-au cîntat, apoi, pagini muzicale de valoare și s-au proiectat diapozitive ce au ilustrat personalități și evenimente din istoria Ateneului Român. (F. Popa).

— Stimate tovarășe director, vă rog să faceți cîteva precizări privind desfășurarea „Decadei cărții românești”.

— Centrul de librării desfășoară între 21—30 octombrie o serie de acțiuni, în colaborare cu editurile, pe marile platforme industriale, la I.R.E.M.O.A.S., Grivița Roșie, Vulcan, I.C.T.B., Danubiana, Turbomecanica etc., unde sînt amenajate standuri de carte. Deschiderea s-a bucurat de participarea directorului Editurii Militare, Constantin Zamfir, a redactorilor șefi ai Editurii Politice și Editurii Științifice și Enciclopedice, Octavian Ghețan, respectiv George Tineu, care au prezentat realizările și proiectele editurilor. Totodată au fost prezentate cărțile: Istoria militară a poporului român și Muntele speranței (autor al acesteia din urmă fiind Petru Vintilă), tipărite la Editura Militară, precum și O enigmă și un miracol (de Gh. I. Brătianu) și Rațiune și credință, vol. II (de Cristache George și Septimiu Cheleca), ambele lucrări la Editura Științifică și Enciclopedică. Programul Decadei include și zilele unor edituri. Secția pentru copii a Bibliotecii Mihail Sadoveanu a desfășurat, pe 26 octombrie, Ziua Editurii Ion Creangă. Cu acest prilej a avut loc și o dezbatere. Literatura de evocare istorică, mijloc important de educație patriotică a tinerei generații, iar Gh. Zaruța, redactor la Editura Ion Creangă va prezenta realizările și proiectele editurii. De asemenea, la Centrul de creație și cultură „Cintarea României” al tineretului din sectorul 4 se va desfășura, pe 27 octombrie, Ziua Editurii Albatros, care cuprinde și prezentarea volumului Clipe la țărnuțu veacului, al lui Dragomir Magdin, cu participarea autorului și a lui Florentin Popescu, redactor la aceeași editură.

— Ce noutăți sînt în privința rețelei de librării a Capitalei ?

— În fiecare din ultimii trei ani au fost inaugurate 2—3 noi librării, astfel că în momentul de față avem o rețea de 162 de unități, din care 20 sînt librării specializate exclusiv pentru carte; avem, de asemenea, 12 anticariate, trei unități Cartea la locul de muncă și o unitate pentru servirea bibliotecilor. Aș vrea să subliniez numărul mare de studenți în întreprinderi și instituții — 420 — precum și faptul că în perspectivă se vor înființa noi librării: Lucașărul — cea mai mare unitate din Capitală, care se va deschide pe Bd. Victoria Socialismului, precum și alte 10 unități în zonele Piața Victoriei, Militari, Floreasca, Buzzești, Căuzași, Călărăși, Berzei, Viitan etc. Aceștia li se vor adăuga 11 puncte de vânzare în stațiile de metrou. — Vă rugăm să ne vorbiți și despre anticariate.

— Anticariatele joacă un rol foarte important în depistarea, achiziționarea și prețuirea lucrărilor din patrimoniul cultural național, precum și în dirijarea acestora către marile biblioteci: Biblioteca Academiei, Biblioteca Centrală de Stat, Biblioteca Centrală Universitară, Biblioteca Centrală Pedagogică etc. De aproape o lună se lucrează la fondul reprezentat de cărți, manuscrise, corespondență, fotografii, cărți postale care au aparținut lui George Murnu, primul traducător în românește al lucrărilor Illada și Odissea. Comanda aparține Filialei Academiei din Cluj-Napoca (personal s-a deplasat la București în acest scop acad. Ștefan Pascu), al cărei merit este de a urmări realizarea de astfel de fonduri, prin care se reconstituie imaginea laboratorului de lucru al unor personalități, dîndu-se viață unor mai vechi deziderat, exprimat încă de George Călinescu.

ARETA ȘANDRU

— Citindu-vă, stimată Ligia Macovei, pentru pregătirea interviului de față, majoritatea dialogurilor mai vechi, m-a uimit, în primul rând, modestia dv. Unele afirmații, ca, de pildă, cele referitoare la copilărie și adolescență, sînt de-a dreptul dezarmante: „Desenam și eu ca toți copiii (...) nici prin gînd nu-mi trecea să mă fac pictoriță”. Chiar așa stăteau lucrurile?

— Chiar așa. N-am fost un copil minune, acesta este un lucru cît se poate de clar. Ba, ceva mai mult. Am fost, pînă la un moment dat, foarte răzvrătită, disciplina școlară și învățătura, îndeosebi la latină și matematică, nu mă prea imbiau cu rigorile lor. Citeam, în schimb, pe nerăsuflăte, carte după carte, tot ce-mi cădea în mină. Și nici măcar ideea de a da examen la Belle Arte nu mi-a aparținut mie, ci prietenului meu de atunci, proaspăt student la arhitectură, care a devenit apoi soțul meu. I-au plăcut desenele pe care le făceam, amuzîndu-mă, pe copertile caietelor de școală, profesoarele mele, spre hazul copios al colegilor de clasă. Cînd m-am prezentat la examenul de admitere nu eram pregătită deloc. Am dat probele cerute, așa, într-o doară. Nici azi nu-mi explic cum de-am putut reuși.

— Și totuși ați reușit și ați rămas mai departe la Belle Arte.

— Am rămas, dar nu pentru a face pictură, ci pentru a putea urma secția de artă decorativă. Am gîndit că pot face în mod onorabil grafică publicitară. N-am țintit mai mult. Lucrul acesta mi se părea la îndemînă și credeam că-l pot învăța cu ușurință.

— La institut ați fost repartizată în clasa lui Steriadi, l-ați avut profesor de sculptură pe Cornel Medrea...

— Cu Steriadi, în anul I, am făcut numai desen. Așa prevedea programa de învățămînt, pictura și celelalte discipline se făceau începînd din anul al II-lea, în urma unui examen. Eu am ales, așa cum am spus, arta decorativă. Tot în anul I am făcut ore de sculptură, care erau obligatorii, cu Medrea. Cu Horia Teodoru am urmat perspectiva și desenul liniar. La anatomie ne preda vestitul doctor Reiner. Aici, la Belle Arte, spre deosebire de liceu, unde nu-mi plăcea nimic, am lucrat, în felul meu, destul de conștiincios, în orice caz îmi respectam termenele proiectelor, mă străduiam să le fac cît mai bine. Acest fapt a îndemnat-o pe profesoara mea de la secția de artă decorativă, Cecilia Cutzescu-Storck, să mă numească șef de atelier, ceea ce m-a încurajat foarte mult, fără a-mi schimba însă ideile despre perspectivele mele artistice. Eram foarte hotărîtă să fac grafică pentru serviciile de publicitate, desi acasă, în timpul meu liber, făceam și pictură de șevalet. Nici azi nu pot uita surpriza și bucuria pe care ne-a făcut-o, tatăl și mie, Petre Aurel Constantinescu, asistentul Ceciliei Storck, cînd, după trecerea examenelor de diplomă, a venit la noi acasă. „S-o ajutați pe fata dv., l-a spus el tatălui meu, pentru că, după părerea mea, poate să ajungă departe”.

— Pînă la prima expoziție la care ați participat, în 1943, au mai trecut, însă, patru ani.

— În 1939, imediat după absolvirea institutului, m-am căsătorit. Am continuat să fac lucrări modeste, guase, lacuri, desene în special, le mai arătăm cîte unui prieten, care mă încuraja, dar nu speram altceva. Apoi am plecat doi ani cu soțul meu, arhitectul unei expoziții itinerante de artă populară românească, în Austria, Germania și Italia. Aveam la mine niște caiete de schițe, asupra cărora zăboveam din cînd în cînd, umplîndu-le cu peisajii, portretele, scene de stradă sau din imaginație. Întîmplarea sau mai bine-zis norocul a făcut ca la Veneția să întîlnesc un fost coleg de institut venit acolo cu o bursă din țară. Mai erau 30—40 de zile și trebuia să ne reîntorcem la București. La invitația soțului meu, acceptată mai mult din politețe, acesta a venit să vadă desenele și guasele mele. Vă închipuiți uimirea mea cînd l-am auzit rostind cu convingere: „Trebuie să facem imediat o expoziție. Imediat”. Mi-a înșfățat pur și simplu lucrările și împreună am alergat la Tullo Cardazzo, un cunoscut critic de artă, care avea o importantă galerie la Veneția: Galeria del Cavallino.

Spre și mai marea mea surpriză, Cardazzo a fost de acord să facă imediat expoziția. În mai puțin de două săptămîni am înrămat desenele și guasele, pregătindu-le pentru expunere.

— Care a fost ecoul expoziției?

— Unul încurajator. În „Il Gazzettino” din 28 martie 1943, însuși Cardazzo scria: „Ligia Macovei (...) deși foarte tînără, se afirmă deja hotărît cu guasele sale de o factură spontană, tinzînd către un decorativism clar și strălucitor, cu o tușă agilă și de o califluiditate”. Stimulată de această primă expunere a lucrărilor mele, înapoiată în țară, doi ani de zile am muncit aproape zi și noapte, cu încăpăținare, cu dîrzenie, cu patimă. Am făcut sute, mii de desene, am copiat de zeci și zeci de ori planșe de anatomie, constientă mai

mult ca oricînd că nu poți face lucruri cu adevărat valoroase în artă dacă nu i te dedici cu întreg sufletul.

— Despre iniția dv. expoziție personală de la Sala Dalles, din 1945, în Universul literar (7 martie 1945), George Oprescu afirma transant: „Doamna Macovei este printre tînerele noastre pictorice, talentul cel mai original și mai bine pregătit”.

— Cronicile favorabile care au urmat acestei expoziții mi-au dat convingerea că pot și trebuie să merg mai departe. Întotdeauna, în drumul meu, m-am străduit să văd cu cît mai mare luciditate unde sînt, ce mai am încă de învățat, de făcut. Și cel mai mult înveți din observațiile critice, decît din laude. Trebuie să găsești mereu în tine, în sufletul tău, puterea să te îndrepti către acele lucruri care să reziste în timp. În cei 50 de ani de meserie cronicile scrise la expozițiile mele mi-au făcut, fără îndoială, plăcere, dar le-am privit de fiecare dată cu luciditate. Eu totdeauna m-am îndoit. Îndoiala aceasta, ca o lumină vesnic aprinsă, m-a ajutat pînă acum mult. Asta nu înseamnă că am desconsiderat, că îmi desconsider lucrările, dar am fost întotdeauna convinsă că s-ar putea și mai bine.

— Cine, dintre marii noștri artiști de atunci, a venit să vadă lucrările expuse?

— Pallady. Stăteau la locul meu în sală, pe un scaun așezat într-un colț.

Ligia Macovei

„Nu cred că am să mă pot despărți vreodată de poezia lui Eminescu”

Eram gazdă, trebuia să fiu prezentă în sală, să-mi primesc vizitatorii, să le răspund celor care ar fi dorit să mă întrebe ceva. Într-una din zile, foarte de dimineată, cînd încă nu se afla nimeni în expoziție, intră Pallady. Nu l-am însoțit, din cauza timidității, a emoției care mă stăpînea. A privit atent tablourile, cu o anumită încrîncenare. La cîteva minute după ce a lesit, vine la mine un cunoscut al său și-mi spune: „Știi, cel care a plecat era maestrul Pallady”. „Da, am răspuns, am văzut”. „M-a trimis să vă spun că aveți talent”.

Foarte onorată am fost, de asemenea, cînd Magdalena Rădulescu, care expunea în același timp la Sala „Universul”, mi-a propus să facem un schimb de tablouri. Apoi, în ultima zi a expoziției, Miron Radu Paraschivescu a dat buzna în sală, oprindu-se în fața tabloului intitulat „Autoportret”. L-a luat de pe perete și a plecat cu el. Îi cunoșteam și-l apreciam foarte mult. I l-am dăruit cu bucurie.

— De altfel, la rugămintea lui, ați realizat echivalenta iconică la poemul lui Robert Desnos, Noaptea nopților fără dragoste, pe care îl tradusesese chiar el.

— Cu aceste lucrări m-am apropiat, de fapt, de ilustrația de carte. M-a ajutat în întreprinderea mea experiența căpătată la executarea miilor de desene reproduse în multe dintre publicațiile care au apărut la noi după război. Încălzit de poezia lui Desnos, sufletul meu vibra în fața marilor ei frumuseți. Încercînd să exprim cît mai pur poezia, am simțit nevoia să folosesc cel mai imaterial mod de a exprima fluiditatea ei extraordinară — linia subtilă a desenului. Realizarea unor echivalente plastice cît mai apropiate de sensul și spiritul creațiilor lui Eminescu și Arghezi, ale altor scriitori români importanți — a constituit în cadrul activității mele, una dintre direcțiile pe care le-am urmat cu stăruință.

— Să zăbovim, în continuare, asupra ilustrațiilor pe marginea textelor eminescienice.

— Structura sufletească deschisă a poeziei, dragostea lui pentru natura românească, îndeosebi pentru codru și lac, codrul fiind dintotdeauna „frate cu românul”, iubirea față de moșie și străbuni, puterea de a evoca demnitatea și modestia poporului român — iată tot atîtea cîmpele care m-au chemat cu o forță irezistibilă către creația „poetului nepereche”, Eminescu, mai

mult decît oricine la noi, este ceea ce trebuie să fie un artist autentic. El, care a bicuit moravurile lumii sale ca nimeni altul, era, în același timp, de o gingășie extraordinară. Fiecare creație a sa oferă o infinitate de posibilități de transpunere plastică. Mă gîndesc, de pildă, la Glossa, în care fiecare vers conține în el un univers suficient sînsi. la Trecut-au anii, la Oda în metru antic, la Melancolie, la toate poemele sale de dragoste.

— Cînd ați realizat primele lucrări inspirate din creația eminesciană?

— În 1950 am expus trei guase inspirate de Călin, file de poveste la expoziția anuală de stat. George Oprescu i-a mărturisit soțului meu, cu zîmbetul pe buze, rugîndu-l să mi le transmită, următoarele cuvinte: „Spuneți-i doamnei dv. că lucrările sînt foarte frumoase, dar lumina lumii nu e verde”. O altă expoziție mai amplă cu lucrări inspirate de versurile poetului am realizat-o în 1978, cu titlul „Itinerar eminescian”, la Muzeul Literaturii Române. Apoi, în 1985, la Iași, sub denumirea „Ilustrații la opera eminesciană”, am expus pe lingă lucrări mai vechi, un lot nou de creații. Și azi, încă, la aproape 40 de ani de la ilustrarea basmului Călin, ispita de a transpune plastic, în noi variante, poemele eminescienice, este vie în mine. Nu cred că am să mă pot despărți vreodată de poezia lui Eminescu.

— Ați ilustrat, de asemenea, numeroase poeme din creația argheziană.

— Am avut norocul să-l cunosc și să-l vorbesc lui Arghezi. Pregăteam expoziția mea de la Dalles, din 1967, și doream să expun aici un număr de ilustrații la textele poetului. Arghezi, exprîmîndu-și dorința de a vedea lucrările, am încercat tablourile înrămate în două mașini și am pornit spre locuința sa. Poetul m-a primit așezat într-un fotoliu. I-am arătat lucrările una cite una. „Te rog să mă mi le arăți o dată”, a spus el. I le-am arătat încă o dată și apoi, după o lungă tăcere, mi s-a adresat din nou: „Matale ești o artistă adevărată”. La cîteva luni după deschiderea expoziției, într-o scrisoare, inedită încă, adresată soțului meu, Arghezi mărturisea: „Starea proastă a sănătății mele — o flebită rebelă — m-a împiedicat să-mi încalț soșonii și să iau drumul expoziției de la Dalles. Mă bucur că opiniile vizitatorilor mai fericiți au fost superlative. Am fost silit să mă mulțumesc cu impresiile căpătate la creațiile inezstratei artiste, care binevoind să-mi calce pragul mi-a arătat într-o succesiune de guase și desene puterea talentului Domniei sale”. Această scrisoare poartă data de 12 aprilie 1967.

— Întîlnim în portretistica dv. o anumită predilecție pentru motivul cuplului. Lucrări precum Băiat și fată, Pereche pe o bancă, Joacă etc., mărturisesc această preferință.

— Multe dintre lucrările mele reprezentă, într-adevăr, tineri îndrăgostiți, dar eu am încercat să exprim în ele nu numai bucuria, tandrețea, ulmirea pe care eroii le trăiesc cu intensitate, ci, în egală măsură, și melancolia, iminența despărțirii, sfîșierea, pentru că și ele fac parte din bogăția cunoașterii. Dragostea îl înalță pe om, îl dă acea forță care-l face de neînving, care-l ajută să izbidească în realizarea lucrurilor cu adevărat mari. Cînd cineva nutrește un astfel de sentiment parcă se deschide ca o floare. E mai bun, mai tandru, e mai inteligent și mai frumos. Și e mai încrezător. Simte cum la calitățile lui se adaugă bogăția sufletească a celui de lingă el, împlîndu-l. Chiar și durerea unei despărțiri este un fel de a trăi complex viața.

— Plecînd de la mărturisirile de mai înainte, cum priviți aprecierea pe care o face asupra lucrărilor dv. Brăduț Covaliu (în vol. Pe tălmăcirile artel. Ed. Meridiane, 1977): „Pictura aceasta este a unui om fericit”.

— Foarte mulți prieteni îmi spun lucrul acesta, că sînt predestinată să fiu un om fericit. Ceea ce m-a uimit de fiecare dată și mă va uimi și de azi înainte. Am, desigur, momente de fericire, de mare și adevărată fericire, dar și de tristețe adîncă. Am mai mărturisit acest lucru: sînt un om ca toți oamenii, cu un ochi rid, cu celălalt plîng. Cred că și lucrările mele exprimă aceste stări. Cred chiar că durerea poate fi mai profundă, că îl învață pe artist mai mult decît fericirea. Cînd pictezi suferi. E o concentrare aproape dureroasă fizic. Mi s-a întîmplat să fac unele lucrări aproape plîngînd. De exemplu, portretul în ulei al lui Eminescu, după poezia Trecut-au anii, care a stîrnit unele discuții, unii lăudîndu-l cu generozitate, alții negîndu-l. Dar nu despre valoarea lui vreau să vorbesc acum, nici nu se cade așa ceva, ci de faptul că eu, personal, am suferit enorm, pînă la disperare, făcînd acest portret. Înțelegeți, nu se putea altfel. Trebuia să-l fac. Un scriitor de la Cluj, care a venit la mine, în acei ani, prin 1975—1976, tot pentru un interviu, cînd a văzut acest portret, aici, în casă, a început să plîngă. Henry Catargi, vîzînd tabloul, mi-a spus: „Este unul dintre portretele cele mai puternice pe care le-am văzut, făcute nu numai de o femeie”.

Este foarte pretențioasă meseria noastră. Oricîtă experiență ai avea, în fața fiecărui tablou simți că nu știi nimic și că trebuie să iei totul de la început. Această îndoială o porți toată viața cu tine. Și ea este cu atît mai dureroasă, cu cît pretul pe care-l jertfești ca să faci o lucrare cît mai împlinită este mai mare. Poate, de aceea, afirmația lui Brăduț Covaliu referitoare la creația mea: „Pictura aceasta este a unui om fericit”, ar fi mai aproape de adevăr dacă ar fi formulată astfel: „Pictura aceasta este a unui artist fericit”.

— Există numeroase definiții ale talentului. V-ați gîndit vreodată la una?

— Cîndva, prin 1971, răspunzînd unei anchete organizate pe această temă revistei Femeia, scriam: „Talentul meu la pictură nu a fost la origine mai mult decît o oarecare îndeminare, dar, cum alte calități nu aveam, am muncit cu încăpăținare să scot din el mai întîl o meserie (...). Am fost pusă în viață în situația de a face multe lucruri care mi-au părut la început imposibile și de multe ori m-am descurcat numai fiindcă am crezut în forța de a munci mai mult decît în darurile mele”. Aceste rînduri l-au determinat pe Catargi să-mi trimită o scrisoare foarte frumoasă, inedită încă și ea, ca și aceea a lui Arghezi: „Aprilie 1971 / Vineri / Dragă conică Ligia, / am citit gîndurile d-tale publicate în jurnalul Femeia și trebu(i)te să mărturisesc că sinceritatea și modestia care o comunică cititorilor, au emoționat pe bătrînul zugrav. Sînt un exemplu spiritual și moral pentru un artist. / Noi avem multe talente printre tineret și printre cei mai puțin tineri, dar avem și prea mulți oameni geniali care nu au urmat și nu urmează calea care a fost a d-tale și care (...) sînt siguri, este cea adevărată (...).”

— În cele mai multe comentarii critice — de la debut și pînă azi — apare foarte frecvent cuvîntul „expresionism”. Sînteți de acord cu această catalogare a operei dv.?

— Într-o zi, aici, în atelier, Anatol Vieru, bunul meu prieten, privind lucrările, îmi spunea surzînd că acestea au un expresionism plin de bucurie, de optimism. Nu m-a preocupat însă vreodată realizarea unui stil anume. Nu m-am cantonat, cred, în nici o formulă. Nici n-am urmărit realizarea cu orice preț a unei anumite originalități. Nu m-am întrebant niciodată dacă ceea ce fac este la moda zilei sau nu. În această privință, mutînd discuția în planul artelor plastice, al picturii, sînt de aceeași părere cu Pirandello, care afirma la începutul acestui secol atît de lung: „Cel care este cu adevărat original nu știe cituși de puțin că este. Este astfel pentru că vede lumea și viața cu ochi noi, și așa cum o vede o spune și scrie; spune și scrie cuvinte noi, cuvinte ale lui și nu ale altora — și nu face asta cu premeditare. Domnilor, vă jur că nu mi-am scris piesele mele cu premeditare”.

— Să încheiem discuția noastră cu o foarte succintă caracterizare a întregii dv. creații, datorată Olgăi Busneag, realizatoarea albumului apărut în 1987 la Ed. Meridiane: „Ligia Macovei s-a definit dintru început ca un pictor al omului, interesat de destinul și problemele acestuia”.

— Ca artist, toată viața mea am crezut în oameni, în puritatea lor morală de neînfrînt, deși mi s-a întîmplat uneori să trăiesc și unele decepții ca om. Am alergat la minciunile de orice fel. Le simt și le cunosc imediat ce apar în preajma mea. Eu cred că în artă nu poți să minți. Cum nici în viață nu trebuie să minți. Pictura, tocmai de aceea trebuie să poată să fie și ea, azi mai mult ca oricînd, una dintre punctele prin care oamenii să se întoarcă cît mai grabnic și cu întreaga ființă, la adevăr, la ei însiși, la frumusețea și generozitatea lor dintotdeauna.

NICOLAE ȚONE

CARTEA DE PROZĂ

Dimensiunea morală a scrisului *)

Romancier, poet, dramaturg, uneori dezvăluind în pagina de revistă virtuțile unei publicistici penetrante, Ion Brad se numără printre scriitorii noștri de astăzi care accentuează cu deosebită consecvență dimensiunea morală a scrisului, care consideră că menirea literaturii constă, cu preponderență, în asimilarea, dezbateră și transmiterea filonului etic al existenței. Schematizând puțin, așa putea spune că, pentru el, poezia este spațiul propice revelației individualității în confruntarea cu cosmosul/timpul, dramaturgia încearcă să surprindă manifestările sociale imediat, iar proza configurează multiplele atitudini ale omului-cetățean față în față cu istoria. O nuanțare se impune — proza, poate și prin natura ambicioasă a genului, tinde să înglobeze și celelalte domenii, deci pe cel al individualității frământate obsesiv de curgeră inexorabilă a timpului și pe cel al aspectelor proprii cotidianului. Fenomenul este cit se poate de vizibil în *Proces în recurs*, o „dare de seamă“ (sintagma trebuie înțeleasă ca având sensul de constientizare și mărturie!) dramatică despre trei perioade istorice și trei personaje cu statut de exemplaritate. Romanul are o arhitectură complexă. Asistăm, în text, la rescrierea unui roman și, implicit, la dilemele autorului său în ceea ce privește funcția cognitivă a scrisului, raportul dintre construcția ficțiunii și modelul oferit de realitate. Planurile conotative se multiplică încă de la început: procesul în recurs se referă atât la destinația unui personaj, cât și la o anumită concepție, considerată a avea o capacitate comprehensivă insuficientă, asupra responsabilității scriitorului. O explicitare a fluxului epic, aici și acum, nu este defel neavenită. Naratorul este romancier. O mai veche carte a sa, nepublicată încă, *Bătaia cu crini*, este supusă oimnii unui prieten, inginer, spirit prin excelență analitic și exact. *Bătaia cu crini* se baza pe fapte reale, resuscită un fragment autobiografic din perioada adolescenței autorului său și avea ca nucleu figura de o marcată intransigență morală și intelectuală a profesorului Vasile Mihalcea. În roman prezentat cu numele simbolic de Ștefan Straja, Amicul inginer îi reproșează naratorului o viziune unilaterală, mult prea subiectivă asupra evenimentelor. În consecință, acesta din urmă se hotărăște să insereze în corpul cărții, reînviind-o astfel, mărturiile a patru persoane care l-au cunoscut pe Vasile Mihalcea în diferite etape ale existenței sale. Cele patru persoane, devenite acum personaje, sînt căutate, li se solicită colaborarea, iar „depozitiile“ lor suportă observații, nuanțări și comentarii din partea naratorului. În felul acesta, *Proces în recurs* se vedește a fi romanul a trei romane: un roman al naratorului care cercetează mereu alt unghi epic din care să își poată lumina mai adevărat protagonistul; un roman care cuprinde relațiile martorilor aleși; un roman („cel mai narativ“, dacă se poate spune așa) care reia episoade din mai vechiul *Bătaia cu crini*. Cele trei romane amintite nu ființează ca secvențe separate, ci sînt interferate cu subtilitate și știință a construcției epice, pentru a evidenția o fertilitate (din punct de vedere estetic) tensiune a dezvăluirii adevărului. Triada sesizabilă la nivelul structurii narative este identificabilă și în planul creionării (sau, mai nimerit, al dăltuirii!) protagonistilor. Urmind o cronologie inversă, dinspre prezent spre trecut, cea atestată de desfășurarea romanescă, aflăm un narator în postură de personaj, obsedat de statura etică a fostului său profesor, Vasile Mihalcea, și pe acest Vasile Mihalcea obsedat de figura urieșească a unui înaintaș într-ale cărțurării patriotice, Timotei Cipariu. În jurul fiecăruia dintre acești trei protagoniști se lărgeste, treptat, un cerc al determinărilor narative, care îi individualizează nu numai ca exponenți ai unei teze (re-

ferirea la această accentuare a tezei și la faptul că ea trebuie redimensionată și mlădiată estetic se face chiar în text!), ci și ca exponenți ai omenescului. În cursul „anchetei“ sale, naratorul își întîlneste familia (tatăl său moare), străbate locurile copilăriei și ale adolescenței, rememorează momente autobiografice. La rîndul său, Vasile Mihalcea este surprins în posturi diverse: de susținător inflăcărat al dreptelor ideii naționale, de martir al convingerilor sale istorice, de cărturar împătimit de învățătură, de dascăl și îndrumător al conștiințelor tinere, dar și de îndrăgostit sfios și tenace, de părinte, de bătrîn lovit crunt de neînțelegerea unora dintre contemporanii săi și retras, anahoretic, ca într-un spațiu proteguit, în universul dătător de certitudini al cărților. Timotei Cipariu este marelui personaj construit „în absență“ al romanului. Figura lui de tribun, de susținător fervent al drepturilor inalienabile ale națiunii române în Transilvania timpului său, de învățat și învățător al altora, dar și de om dilematic, tentat deopotrivă de ascetismul intelectual și cele lumesti, de iubitor al științei, al dreptății și al vieții, dobîndeste dimensiuni emblematice. Legăturile între cei trei protagoniști, legături de sorginte simbolică, desigur, și vizind o continuitate de atitudine civică, se stabilesc cu ușurință, mai ales datorită cadrului narativ ales — „marcele forum“ în care au loc intîmplările și duelurile de ipostaze și idei este Orașelul Școlilor (lesne deconspirat a fi Blajul, unul dintre aleele focare ale culturii române și ale sentimentului național), iar „micul forum“ este Biblioteca. Sint traversate în *Proces în recurs* mai multe perioade ale istoriei, unele prin intermediul imaginației la distanță de un secol (vezi episoadele cu Timotei Cipariu), altele prin intermediul relațiilor așa-zis nemediate la distanță de cîteva decenii (vezi destinul lui Vasile Mihalcea, reuniunea absolvenților la liceul din Orașelul Școlilor, stringerea mărturiilor de către narator). Perioadele acestea istorice sînt scrutate cu privire a unui moralist și, în egală măsură, cu privire a unui politolog, ceea ce conferă scenei pe care evoluează protagoniștii o binevenită consistență socială și umană. Contribuie în direcția respectivă și realizarea minuțioasă și nuanțată a personajelor de plan secund. Reține atenția Spiridon Moroianu (astfel numit în *Bătaia cu flori*, romanul din roman, pentru că în *Proces în recurs* el apare și cu numele „adevărat“, Aurică Morțian), o individualitate complexă, scindată între mici sau mari lasități și imperativul de a-și limpezi conștiința. Dar profiluri pregnante au și Adriana (sotia lui Spiridon Moroianu), angajată într-o patetică și stranie poveste de dragoste, Dumitru Hoteanu, noul primar al Orașelului Școlilor, energetic, înțelept și operativ, Ovidiu Chetan, fost sef al politiei, cunosător al multor amănunte incertoase de vreme, Manuela Asteleanu, bibliotecara actuală din Orașelul Școlilor, autoarea unor memorabile secvențe epistolare. Ion Brad respinge viziunea maniheistă. El ambiționează să topească în text destine „așa cum au fost“, în care se amestecă „de-a valma dreptatea cu nedreptatea, binele cu răul, adorația cu injuria, patriotismul cu trădarea, simfonia cu urletul, marmura cu deieciile, procesele răsunătoare cu penumbrelle susoteli, rugăciunea cu pornografia, adevărul cu minciuna, fiziofii cu dobitoacele, bibliotecile cu dosarele penale, rîndunelele cu sobolanii, înțelepciunea cu nebunia (...), aburul visurilor cu pămîntul dur al realității (...).“ Această declarație de intenție în favoarea alcătuirii de factură oximoronică, făcută cu patos aproape poetic de către autor, caracterizează în bună măsură *Proces în recurs*. Romanul își mai înalță arhitectura și pe o triadă (da, tot triadă!) de simboluri — crini, cărțile, figurile pure ale copiilor asigurînd redemptiunea lumii (vezi episodul final). Dar cu deosebire este relevabilă în proza lui Ion Brad pulsația mereu prezentă, meruă viguroasă, a unei artere de civism transilvan care conferă romanului o marcantă dimensiune etică.

*) Ion Brad — *Proces în recurs*, Ed. Eminescu, 1988.

CARTEA DE POEZIE

Armonizarea realului *)

Pentru George Iarin, intrarea în poem este sinonimă cu pătrunderea într-un spațiu (așa putea spune chiar securizant!) guvernate de legitățile reveriei, nicicdată standardizate rațional acestea, dar mereu intuite cu o cerebrală voluptate. Eul liric caută cu asiduitate, pentru a se exprima, ipostaze propice imbinărilor între observația genuină și filtrarea culturală. Atmosfera pe care textul o creează și o susține în jurul său — aidoma parfumului greu, fascinant, pe care îl exhală o floare exotică — este una a fantasticului sentimental și ideatic. Lumea dobîndeste substanță atît cît și cum o privește poetul. Un posibil model pentru această formă de a cunoaște și de a mărturisi cunoașterea se dezvăluie într-un „descințec“ adresat unui straniu motan, solipsist, poate, fără de voie: „Lumea există cît timp o privești / cu ochii tăi fosforescenți, motane! / O, salturile tale printre cești / de porțelan — gavote și pavane! / Noaptea adulmecă norii migratori / și ingerii rebeli ascunși prin poduri. / Nasul tău fin, prin frunze și prin flori / mai descifrează delicate coduri / cînd vîntul beat aduce dinspre sud / vești despre sicomori și piramide, / și cînd din Leo Minor se aud / torcînd catifelatele felde. / (...)“, (*Cințec pentru adormit motanul*). Imaginația ce se involbură cu frenetie, o imaginație tentată și incitată de depărtări misterioase dădora de efluvii, culori și personaje bizare, în manieră simbolistă, are statut de necontestat autarh. Datorită ei poemul transgresează microcosmosul (domestic sau, în alte părți, peisagistic), devenind teritoriu cuprinzător. Versul este muzical cu o cadențare căutată și amintind cunoscutele modele, dar acest artificiu nu diminuează farmecul, dulce și intrinsec, al sonorităților. Apetența pentru unificarea elementelor disparate sub semnul melodicului nu se vedește doar la nivelul lucrării prozodice, ci lămurește în bună măsură și viziunea, căci mixarea sunetelor în tipar incantatoriu, țînteste armonizarea realului, hărăzirea lui cu o nouă consistență, coerență și semnificație. Cotidianul este cu predilecție perceput senzorial, ca și rememorarea, de altfel, iar poemul își trimite fluxul mai cu seamă spre aptele sensibilității. George Iarin agreează cu evidentă plăcere închipuirea unor lumi apuse și se așază deseori în postura crailor mateini. Nici un vers nu este, însă, agreat de balastul desuetudinii, deoarece conștiința estetică (modernă!) nu se lasă cuprinsă de toropeală. Livrescul, paradoxal la prima vedere, constituie factor de reînvi-gorare. El se însinuează în textura poemului, nu atît vag, cît fluid: „Păstram în scriinuri manuscrise rare / de levănțică și de iasomie, / și cărți de rosmarin, și de cicoare, / și cărți de mac, și cărți de păpădie, / Aveam și cărți de mărăgună. Sumbre / cărți de cucuță. Triste cărți de singer / Cărți de glicină, plîind în umbră. / Cărți de lenupăr, mirosind a inger. / Un coriandru-mi lumina grădina / unde veneau bufonii să se culce / pe tomuri vechi de trandafiri de China / de roaua cerului și de lemn dulce. / Rugina toamnei strălucea pe pagini / ca aurul roscat bătut în steme. / Dormeam în iarba ultimei Imagini, / la umbra blindă a Înaltei Teme“ (*Biblioteca pierdută*). Apelul la vegetal, la puterea acestuia de mirabilă resurrecția, este mereu prezent. Vegetalul este termenul speranței, în opoziție cu caducul sau cu o coșmarească tehnici-zare. Poemele concentrează fie o grațioasă și boemă erotică, fie grave și meditative stări de suflet / spirit: „Moartea vine spre mine / cu un trandafir galben în mină. / Am o mie de ani — îmi șoptește trandafirul — / și nu știu nimic despre rouă“ (*Ars poetica*). În *Biblioteca pierdută* aflăm o toamnă bacoviană instalată într-un univers borgesian, dar — și aceasta contează! — rostirea este pretutindeni personală.

*) George Iarin — *Biblioteca pierdută*, Ed. Cartea Românească, 1988.

Comentarii de GABRIEL RUSU

Un pseudonim — Ioana Colan

De mai bine de trei decenii, întîlnesc, în presa literară, și social-politică, un nume ce mi-a reținut în chip special atenția — Ioana Colan. Am consultat dicționare, istorii literare și alte surse de informare spre a mă lămuri asupra acestei scriitoare a cărei voce, distinctă, comunică un univers original, accentuat biografic și plin de avatururi. Rezultatul investigațiilor e din cele mai îmbucurătoare. Ioana Colan e pseudonimul Herminei Cajal ce s-a născut în ziua de 25 aprilie 1930 la Tirgoviste. Studiile liceale și universitare le face în București. La Liceul „Iulia Hașdeu“ are șansa să audzeze incintătoare lectii ale profesoarei Ștefania Golopenția care îi îndrumă gustul și pașii spre literatură. Încă de pe băncile facultății scrie, citește și publică poezii ce au trezit ecouri pozitive în

lumea cititorilor avizați. Debutul are loc în paginile revistei *Albina*, cu o poezie, în anul 1955. De atunci și pînă acum Ioana Colan a colaborat la un însemnat număr de ziare și reviste din care reținem *Scinteia tineretului*, *Șoimii patriei*, *Lucașărușul copiilor*, *Almanahul părinților*, precum și la cîteva antologii și culegeri de texte literare ce se cuvin a fi reținute. Una din ele, *Antologie lirică*, (Volumul 2), București, 1968, editată de Cenaclul Literar „George Bacovia“, îi publică trei poezii din cele mai izbutite. Remarc, cu reală satisfacție, poezia *Sclavie* în care autoarea își transcrie cu farmec și luciditate biografia: *In umbra ta, șirag au fost, din zori, / Toți anii mei, mereu tremurător. / Din prima clipă, mi te-am vrut stăpin / Și rugă păgînce-am învățat să-ngin. / Sandaș o cerșeam, să-ți-o inchei. / Tu ești pămînt și cer în ochii mei. /*

*Vrăjitorii, aduceți-mi un leac, / Sclavia mea să dănuie în veac! Poezia Ioanei Colan, de tinerețe ca și cea de maturitate, explorează fragilitatea sentimentului erotic în iminenta lui devenire. O poezie, *Proiecte*, inedită surprinde călătoria celor doi îndrăgostiți „în galaxia violetă“: „Excursii lungi / Vom face-atunci / În galaxia violetă, / Călcînd ușor din stea în stea, / Înșiruite ca-n colier / Pe sub arcade ce nu pier. / Iar tu vei stringe-n eprubetă / Polen de soare, recîntînd / — Cum știi doar tu — din Baudelaire. După decenii de susținută activitate literară, Ioana Colan își adună creațiile cele mai rezistente, valoric vorbind, între copertile unei cărți ce urmează să apară și care va constitui un moment semnificativ în biografia sa lirică.*

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frunte de LINU

Ovidiu Hurduzeu, *Culori vii, forme frumoase*, Editura Albatros, 1988.

Culori vii, forme frumoase este prima carte a lui Ovidiu Hurduzeu. Cititorul remarcă de la început marea prosepțime a stilului.

Cronica literară

de AL. PIRU

Cu **Despărțirea de cuvinte** (C.R., 1988), cea de-a douăsprezecea carte a sa dintr-o carieră ce numără două decenți de la debut, Gheorghe Istrate își definește tot mai clar formula proprie, tipul poetic la care s-a fixat sau pe care îl reprezintă. Trebuie spus că încă de la început Gheorghe Istrate subscria la diviziunea chtonică a poeziei tradiționaliste, nu însă în varianta decorativă și pitoresc-umoristică a lui Ion Gheorghe, ci în analiza sau numai observarea fondului originar obscur, transmis printr-o sumă de practici magice, de ritualuri sau ceremonialuri mai mult sau mai puțin secrete, până la urmă de uz laic, fond conținând nu doar manifestări exterioare, ci viziuni asupra ființei și a locului ei în lume. În **La Poezie pure** (1925) Henri Bremond identifica poezia cu șoptirea aparent misterioasă a unor vocabile din partea celui ce se roagă sau e cuprins de extaz. Adeptii conceptului de poezie pură n-au înțeles însă a elimina orice conținut inteligibil din poezie, ci doar a elibera poeticul de sarcini străine de esența sa, a-l restitui sensul primar (grecoscul *poiesis* înseamnă a face). În ultimă instanță s-a revenit la semnificația de rațiune și creație implicată în logos din concepția lui Philon din Alexandria: **la început a fost cuvântul**. Poetul repetă gestul Deniurgului, cuvântul absorbe întreaga sa ființă, devenind el însuși existență semnificativă în locul celei consumate („hao-

sul ființei" se preface în cuvânt, „diamant sacru"). Din fire (limbajul e al lui Noica) poetul accede la „matricea-mentre" care e cuvântul, mormintul dar totodată și creația sa veșnic vie, nemuritoare. Se știe că adevăratele creații ajung să-și piardă autorul, numele lui, trăiesc anonim, înscrise pe firmament. Pe această temă sint la Gheorghe Istrate multe poezii frumoase, impecabil versificate, ca în „ritualul" **Ostatec**: „Vai sint ostatecul sublim / al unui astru anonim" sau în „ritualul" **Stea**: „Mi-e sufletul neumilit / de răul lumii m-am ferit // Ridic o floare albă-n cer / prin mlaștinile de mister // Răsăr la ziuă într-un nufăr / din steaua mea în care sufăr // Val într-o zi mă voi trezi / fereastră dincolo de zi // Privindu-mi viața în răspăr / umbind sever prin adevăr // Stau prea demult în infinit / ploaia luminii m-a-nvechit". O astfel de poezie nu e tristă, pentru că se întemeiază pe convingerea că „cel ce se stinge triumfal / va naște încă-odată lumea", nefiind altceva decît „sămînță pură / Cuvînt" sau „sîmbure rece în infinit / ars totdeauna în Cîntec". În posesia puterii de a recrea lumea prin cuvîntul poetului nu se mai teme de moarte, se simte protejat de Astarteea, zeița cerului și a pămîntului la vechii fenicieni, stăpîna dragostei și a fertilității. Dar nu-l destul să scrii versuri, trebuie să-ți legi destinul tău de al lor, să nu te lași celebrat cu zgomot, să ai calitatea de a vibra în tine însuși (**Cuvintele**): „Să dăruiești cuvinte nu-l de ajuns — / va trebui mercu pedepsitor / să suferim de slova lor / ce uneori ne va fi uns // Grădina spuselor dă-n clopot / n-am să v-admir spumante voci / mă-nchid în graiul altor roci / precum bisericile-n clopot".

Există la Gheorghe Istrate și un ritual (ceremonie) a despărțirii de cuvînt ce urmează îndată după ce opera a fost înfăptuită, după ce cuvintele și-au făcut datoria: „Nu mai mi-e frică de cuvinte / Ele mi-au fost un timp veșminte // De cînd le-am lepădat și-s gol / în larma lor nu mă mai scol // Că se-ncuibaseră în

mine / prea răsfățate prea feline // Sub sărutarea lor de fum / mă despărțeam de gîndul bun // În poarta veșnicului rut / ele vorbeau și eu stam mut // În pinza care-mi crește anii / ele nășteau șerpoaice stranii — // Acum stau singur și ascult / tăcerea mea grăind demult".

Frumos e de asemenea ritualul care consemnează ce se întimplă cu poetul după ce și-a închis opera în cuvînt: „El (cuvîntul) este singur — nenumit / noi robi îl sîntem — robi noi toți / El este poarta dinspre mit / lichidu-n care orb inoți // El e prea singur părăsit / îi încercăm pe rînd vecia / eu stau în sine nerostit — / grai mic în graiul cit stihia // Mi-e ochiul cit e ochiul lui / îl spun și buzele mi-s sparte / el e răsfățul meu dinții / e timpul meu de după moarte // Trei timpi se-ngoapă-n el întregi / trei trupuri ce desfac pămîntul / trei legi trei săbii fără teci : / triumfiular e deci cuvîntul".

Gheorghe Istrate este, desigur, un reprezentant al poeziei pure, dar este în primul rînd un poet.

N-am citit la București nimic altceva despre Calistrat Costin, poet băcăoan, redactor la revista *Ateneu*, decît recenzia la volumul său de debut din 1973, cînd avea treizeci de ani, **Planete**, tipărit la Editura Junimea din Iași, recenzie cuprinsă în mereu utilul volum al lui Laurențiu Ulici, **Prima verba**, I (Albatros, 1975). De atunci poetul care din cînd în cînd publică la *Ateneu* și inteligente observații critice despre colegii săi tineri, a mai venit cu încă cinci cărți: **Augusta lumină** (Eminescu, 1976), **Elementul „lume"** (Eminescu, 1978), **Satiră duhurilor mele** (Albatros, 1980), **Declinul elegiei** (Eminescu, 1983) și, în sfîrșit, **Scrisori** (Eminescu, 1988). Sub o înfățișare agreabilă de faun mefistofelic, Calistrat Costin ascunde un temperament sentimental, însă nu retractil, ci expansiv, exuberant.

Stilul pe care-l adoptă în ultima sa carte e pe de o parte cel învăluitoare, căzînd în plocate grele, unduioase, din **Cîntarea cîntărilor**, epitalam biblic care a ispitit și pe Voltaire (la noi, mal de

curînd, pe Ioan Alexandru), pe de altă parte cel popular al cîntecelor de lume culese de Anton Pann în **Spitalul amoroșului** și care n-au dispăcut nici lui Eminescu. Cel dintîi e și pomenit de altfel în **Scrisoare, iubindu-te**: „Da, întregă frumoasă nebunie a bietului nostru univers / de la religia lui a iubi purcede, tot ce atinge ea, iubirea, de taină e și viers, / de farmec infinit, / prin miezul ei de foc pină și orbul orb cerul cu stele-l întrevețe, / Cîntarea cîntărilor acestui rege sfînt îndrăgostit / regele tuturor poezilor divini, / de-a pururi va depune mărturie! / În acest haos fără noimă, infirm, bulmăcitor, / în care sublimul poartă pe fruntea sa de veșnic muritor / coroana roșie de spinii, / iubirea ni-e singura reală bucurie!" Regele, se știe, e Solomon, care a trăit însă în secolul al X-lea, în timp ce **Cîntarea cîntărilor** e din secolul al V-lea. Cel de-al doilea, popular, e mai repede curgător și mai scherzosoz, facțios (**Pustiire și iubire**): „Cum m-aș duce pe pustii / unde numai tu să știi / Cu mine doar tu să fii / tu cu farmecele tale / sfinte și diavolice / ce m-au lăntuit în zale / și mi-au turnat plumb în oase / tu frumoasă-ntr-o frumoasă / și ponos între ponoase, / zău, m-aș duce pe pustii / dar cu mine tu să fii / și eu ție doar să-ți fiu / cit oi fi pe lume viu / că sătul mi-s de pustiu! / Dar cum îl neamul lumesc, / de prea mult cit te iubesc / tot vreau să mă pustiiesc / lăntuit cum sint în zale / pentru farmecele tale / sfinte și diavolice".

Cum stă bine unui temperament jovial ca acela al lui Calistrat Costin, condiția îndrăgostiților e departe de a fi tragică: „Eu un candriu de ticălos iubind frumos / iubind frumos / și tu o dulce poame de iubire, / să n-avem parte de nevins l... / Mi-e dor de tine, dor, dor nestins, dor aprins, mistuitor, / mi-e dor de noi, / mai dor decît de viața de apoi!"

Mitul îndrăgostiților osindiții la suferință veșnică provoacă autorului și probabil cititorilor săi un zîmbet.

ATTITUDINI, DEZBATERI, CONTROVERSE

● În **România literară** (nr. 42, din 13 oct. 1988), Alex. Ștefănescu reactualizează — absolutizînd-o — teoria mutației valorilor estetice a lui E. Lovinescu, potrivit căreia, odată cu depășirea timpului în care au apărut, operele literar-artistice dispar ca valori estetice. După E. Lovinescu, nici chiar *Iliada* și *Odiseea* nu mai pot fi simțite/receptate ca valori estetice, ci doar ca valori ale culturii... Trecînd la literatura română, E. Lovinescu aprecia că operele lui Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, G. Coșbuc și chiar ale lui I. L. Caragiale și-au pierdut actualitatea estetică, fiind prea mult legate de viața unor societăți... Teoria lui Lovinescu a suferit îndreptărite corectări, precizîndu-se că numai ceea ce este efemer și accidental într-o operă nu mai suscită interesul artistic, pe cîtă vreme simbolurile fundamentale încorporate în imaginal continuă să exercite vreme îndelungată o puternică influență emotivă...

Iată însă că — netînuț seama de toate aceste juste corecțiuni aduse teoriei lui E. Lovinescu — Alex. Ștefănescu o preia **tale quale**, radicalizînd-o. Astfel el afirmă că nu cunoaște cazul unor opere care „să funcționeze la nesfîrșit, asemenea unui *perpetuum mobile*, chiar dacă scriitorii interesați și unii esteticieni sentimentali cred în posibilitatea scrierii unor cărți nemuritoare. Asemenea cărți nu există" — afirmă sentențios — categoric criticul. Și, în continuare: „Mai devreme sau mai tîrziu, peste cîteva sute sau cîteva mii de ani, orice operă literară își pierde capacitatea de a produce emoție artistică, iese din uz, se dezagregă din punct de vedere artistic. În conformitate cu principiul entropiei!"

Este cazul să precizăm că afirmația lui Alex. Ștefănescu se bazează pe o eroare fundamentală. D-sa — la fel ca unii naturaliști de la sfîrșitul secolului al XIX-lea (care, pe baza aceluiași principiu al entropiei, invocat de către Alex. Ștefănescu, ajunseseră să emită o teorie despre moartea termică a universului — teorie ce s-a dovedit falsă) — extinde principiul entropiei și la fenomenele literar-artistice, ajungînd la exact aceeași proorocie pesimistă a morții definitive a tuturor producărilor literaturii și artei... Chiar din perspectiva

sublimă a eternității (sub specie aeternitatis) — am putea afirma: tocmai din această perspectivă! — moartea definitivă a literaturii și artei nu-si află justificarea, cunoscînd că există opere care au învins timpul și despre care se afirmă că sint contemporane cu toate timpurile... Ne referim bineînțeles la marile creații ale literaturii naționale și universale (nu vom da aici o listă bibliografică a acestor opere, fiecare cititor trecut prin școală cunoscîndu-le!) care — așa cum se exprimă în alt context Alex. Ștefănescu — dovedesc „o mare, inepuizabilă vitalitate spirituală"...

Totuși, concedem că cele afirmate de către E. Lovinescu despre mutația valorilor estetice, preluată de către Alex. Ștefănescu, conțin și un sîmbure de adevăr, în sensul să există o uriasă cantitate de prestații literar-artistice care cad sub in-

nu cu mina, un monument spre care / Vor fi cărări bătute într-una de popor". Și — mai departe — însușindu-și acel ilustru *non omnis moriar*: „Nu, n-am să mor cu totul și sufletu-mi în liră, / Lăsînd în tărîm trupul, va dăinau mereu" (în românește de: Al. A. Philippi-de, în **Opere alese**, I, Edit. Cartea rusă, 1954, p. 129).

Există și situații contrare, cînd unii creatori de mare valoare nu-si pot autoaprecia propriile lucrări, fiind dominați de complexul eclesiastic al lui *Vanitas vanitatum omnia vanitas*. În acest sens, l-as cita pe Gabriel Garcia Márquez care mărturisește că era pe cale să-si distrugă una dintre cele mai bune povestiri ale sale (**Monolog al Isabellei vîzînd cum plouă în Macondo**) sau pe ilustru poet T.S. Eliot care a fost toată viața deplin convins că un creator onest „nu poate fi vreodată sigur de valoarea

teut, declarîndu-l și considerîndu-l de-a dreptul (spune autorul) **por la celada finisima de encaxe**.

● Să analizăm pe scurt și rolul celui de-al doilea factor: **criticul literar** sau de artă care prin menirea lui trebuie să fie primul care să atragă atenția asupra valorii unei opere. Din păcate, există și aici prea multe situații în care criticul — uneori de mare faimă și talent — marginalizează conștient anumite valori. Exemplul ilustru al lui Sainte-Beuve — nereceptiv față de opera lui Baudelaire (și nu numai a acestuia), promovînd cu bună știință valori îndoielnice ale epocii, este prea bine cunoscut! Există, desigur, și situații contrare — ca, de pildă, cea a lui Titu Maiorescu a cărui intuiție critică a funcționat perfect față de Eminescu, pe care — pe baza numai a trei poezii — îl declara „poet în toată puterea cuvîntului"... Cu toate nedreptățile comise (mai există și posibilitatea revizuirii!), critica rămîne instrumentul de bază în promo-

Lovinescu, preluată de către Alex. Ștefănescu.

● În concluzie, consider că aprecierile radical-categorice ale lui Alex. Ștefănescu trebuie recolate **cum grano salis**, în lumina raporturilor dintre lumea semnificativă (a miscătorului, a diversității, a efemerului) și cea a semnificativului, de care ține — în operele cu adevărat mari — o viziune perenă, menită a restitui omului cîntecul de bucurie izvorit din jalea Electrei...

Pontru marii creatori ai lumii (cu adevărat nemuritori!), lumea diversificării și a miscătorului devine pretextul unor simboluri care ne ajută să discernem **ceea ce este de ceea ce pare sau apare**. Lumea capodoperelor (ne place acest termen stabilit de către Mihail Dragomirescu) devine îmbold permanent spre cunoașterea adevărilor sempiternale care nu pot fi cuprinse în reprezentare, ci doar în imagine. („Cu gîndiri și cu imagini / Innegrit-am multe pagini: /.../ Urmărînd prin întuneric / Visul vieții-mi cel chimeric" spune Eminescu). Reprezentarea se limitează la fenomenal pe cîtă vreme imaginea tinde spre universal, năzuînd la sinteza particularului cu generalul...

Marile opere (capodoperele) ne pun în contact cu cele mai grele și mai profunde probleme existențiale — ale universului și ale istoriei, dar și ale fragilității condiției umane, ale destinului, prin mijlocirea imaginilor simbolice, a unor mituri, ale căror semnificații se împropătează cu fiecare nouă lectură. Imaginile pe care ni le propun marile opere din literatura națională și universală devin astfel generatoare de sensuri și semnificații perene, putînd fi interpretate drept **imagini ontogenerice**.

Plecînd întotdeauna de la descifrarea sensibilului, încercînd să realizeze imaginea adecvată circumscrierii condiției umane precare, căutînd cu înfrigurare „cuvîntul ce exprimă adevărul", oferînd ceea ce viața și gîndirea nu pot rezolva — respectiv acele căi de salvare și de transcendere a imediatului prin cucerirea Duratei —, marile opere ale umanității (care există, oricît s-ar strădui unii cu tomerar-luciferică iactanță să le diminueze importanța!) se constituie în cea mai nobilă aventură spirituală a omului, pe traseul ireversibil al devenirii întru ființă, contribuînd la redimensionarea etică și estetică a existenței...

SIMION BĂRBULESCU

Cu privire la mutația valorilor estetice...

cidenta dintelui vremii. Acestea împlinesc — la timpul cînd au fost scrise — o anumită funcționalitate socială, trecînd după aceea în uitare...

● Se pune însă întrebarea: cum să distingem operele cu adevărat mari — sortite a învinge timpul — de cele caduce? Răspunsul e simplu: după realizarea artistică, după calitatea valorii literare, după cantitatea de adevăr estetic pe care opera o cuprinde, după putința de transfigurare a lumii și respectiv după capacitatea de a proiecta idealuri (= modele) de a trezi interesul contemplativ... Cine, însă, ne poate informa cu precizie despre existența valorii estetice a operii literar-artistice? Este acesta **autorul, criticul sau istoricul literar**?

● Cit îl privește pe autor, acesta poate avea conștiința clară a valorii operii sale, așa cum e cazul — de pildă — cu Horațiu care, în cea de-a XXX-a odă, care-i încheie cartea, clama **coram populo** cu luciferic orgoliu: **Exegi monumentum aere perennius** formulă preluată peste secole de către A. S. Pușkin: „Cioplit-am

permanentă a scrierilor sale", fapt recunoscut — de altfel — și de Benedetto Croce în **Estetica** sa atunci cînd afirmă că artistul nu-si poate da todeauna seama „de ceea ce se petrece în sufletul lui"...

O altă categorie de creatori (enormă!) a preluat de la Horațiu și Pușkin numai orgoliul nemăsurat, dar neonorat de operă și cărora li se potrivește recomandarea lui Alex. Ștefănescu cu privire la **conștiința efemerității creației**. Această ultimă categorie ocupă mereu spațiul revistelor și al editurilor, neputînd rezista tentației de a fi meru în atenția publicului: „Graba, vanitatea, lipsa de judecată, prejudecățile teoretice — afirmă Benedetto Croce — ne fac să spunem, și uneori să credem, că sint frumoase operele noastre, pe care, dacă ne-am apleca cu adevărat asupra noastră înșine, le-am vedea așa cum sint în realitate adică urite. Bietul artist se comportă uneori ca sârmaul Don Quijote, care, după ce si-a cîrpit cum a putut mai bine coiful cu mucava, a avut grija să nu-l mai încerce din nou cu o strasică lovitură de spadă, fiindcă la prima încercare i se dovedise prea puțin rezis-

maria adevăratelor valori, atîta timp cit — potrivit expresiei orgolios-consecrate a lui Anatole France — nu are pretenția de a însuma toate celelalte genuri literare, bazîndu-se pe **înțelegere, pe descifrarea** sensurilor (termenul îi aparține lui Baudelaire). Pe **stabilirea** (= discernerea) valorilor, operație ce presupune cultură, gust, talent și perseverența a aplicare a principiilor estetice...

● Cit privește cel de-al treilea factor — **istoria literară**, această „știință inefabilă și sinteză epică", cum o denumea G. Călinescu, se poate afirma că este singura droapță si onestă. Ea vine după trecerea furtunilor, după liniștirea spiritelor, dîndu-și verdictul cu privire la producțiile literare ale unei epoci, desprînzînd din noianul de tipărituri pe aceea — foarte puține — care reprezintă cu mare forță artistică și claritate ideologică timpul și spațiul unde au apărut, asczînd pe celelalte la locul meritat, chiar dacă în contemporaneitate au cumulat toate onorurile criticii și elogiile publicului. Unor asemenea opere li se aplică — cred eu — teoria mutației a lui

Poeme de

George
Schinteie

Poemul acestei seri

In cuvintele glisate pe hirtie
Se mai aude tic-tac-ul ceasului deșteptător
De pe noptieră
Lămurind întrebarea de la miezul nopții
Clipe obosite privindu-se în oglindă
Și clopote vestind sărbători
Șarpele somnului dă tircoale
Sugrumind sensul unei clipiri
Ca o zăbavă un strop de cafea
Uitată-n amurg reinvie amintiri
Degetele orbului pe claviatură
Trec umbrele cuvintelor în ecou
Poemul acestei seri legate la ochi
Încearcă să vindece curcubeul rănit
In zborul rîndunicii
De pe mașina de scris

Concert de orgă, iarna

Pling caii
Ninsoarea alunecă pe sub copitele lor
Cu grele potcoave
Amintind de zăpezile copilăriei
Mingilate de lună
Eu citesc din Esenin și tu ascuți
Cufundată-n fotoliu muzică de Bach
Execută la orgă de Michel Robert
(Pedalierul fugue spre stînga, în boxa
dreaptă nechează caii Poetului)
Tramvaiele taie frigul în părți egale
Din stație în stație
Călătorii somnoroși respiră aerul tare
Și aburi deși înfășoară
Ca niște fulare cuvintele :
— „Ei voi sănii și voi cai, voi cai” —
Întoarce discul, te rog — mă trezesc vorbind
Și-mi opresc cu mina zvicnetul din timplă
Mutind o filă din Esenin
Nu ți-ai băut ceaiul, observ
— Dimineața topește culoarea —
În timp ce-n oglindă
Din colțul camerei abia de poți
Să-ți ascunzi lacrimile.

Să nu uit

Cînd porumbeii zăriră brîndușele
Ca niște ochi de lumină țîșnind
Oglinda se sparse
(Toate zilele poartă-n spîinare
Neîmpliniri ale umbrelor)
Momentele despărțirii ascund într-adins
O tandrețe optimistă
Ca un vînt spulberînd vîlul miresei
În noaptea nunții
Luna mingiie
Cuvintele în formă de inimă
Dindu-le aripi
Pină-n zori fac ocolul vîrstelor
Atrăgîndu-mi atenția
Să hrănesc porumbeii
La timp

În oceanul de vină

Amiaza de taină
A trupului tău mai dur
În lumină
Ochii risipind universul
Tristețe alungată de pe buzele
Arse de vînt
Cu un descînt furîșat
În cuvînt
Pe tîmple-mi ninge
Așteptarea
Și țin în mina stîngă
Cinci stele-fluturi
Rătăcind zborul
Prin părul tău mătăsoș
Mai dur în lumină
Trupul desenat
Pe plaja străină
Se pierde ca un septembrie
În oceanul de vină.

Gabriel Năstase Împăietorul de păsări

Tu gindeai — înspăimîntătoare tăcere fără sfîrșit — că adevărul transfer abia acum începe să se împlinescă. Ideile nu-și aveau rost și toate, pe rînd, aveau să se spulbere în această tăcere, confirmate pe rînd sau risipite în necurajul de a crede într-un adevăr bînuit de fiecare în celălalt.

Întîlnirea voastră prin rostire era sortită eșecului. Bănuiai înțelegerea ta ajungînd-o, dar necredința, teama că această bănuială nu este de-ajuns te conduceau spre nedemna ispășire a rostirii, simțea deja asta ca o ispășire, bănuiai că ea, la rîndul său, o știe, dar dacă nu e adevărat, spuneal, și spusul tău se poate să fi fost minciună și se poate ca adevăr să fi fost numai rostirea ei, la fel de îndoielnică și tremurătoare, dar singura, repetată cu obstinație : nu am ce să-ți spun.

Ideile nu-și aveau rost. Dar în ziua aceea tricoul tău albastru, blugii jerpeliți s-au uimit în fața rochiei sale, a cozii subțiri, împletită ascuns pe timpla stîngă. Și poate și costumul tău bleumarin, uitat într-un garderob prăfuit, cu tot trecutul său cerimonios, de nunți, botezuri, ridicări în funcție sau înmormîntări, să se fi uimit. Transfer. Apoi ai ris. Și totul nu era decît un alt început.

★

Amar.
Trece eu. Un bulevard pustiu.
Celălalt tace.
Noapte și doi măturați înghetați.

★

Orașul, pe care îl ocoleam cu tenacitate, pe care îl părăsisem de fapt și spre care refuzam ostentativ să aruncăm chiar și o scurtă privire, doar umbrele noastre și ale celor din jur — oameni, mașini și arbori — asal-tindu-l neconținut, datorită acelei curioase rotiri a soarelui aflat mereu în dreapta noastră, orașul, care de fapt ne iscase, aruncîndu-ne apoi în afară, fără a ne îngădui decît acest ocol fără sfîrșit pe șoseaua de centură, ne-a dat semn, ca un avertisment spre ruptura noastră sau poate dintr-o încercare disperată de a reface ceea ce oricum nu mai putea fi refăcut. Căci evadasem și zbaterea lui ne lăsa reci și străini și spațiul de timp pe care îl treceam acum nu era decît o continuă uimire. Și totuși acel strigăt al orașului ar fi putut să ne întoarcă, el singur, poate, spre adevărul Noi.

Prin mii de sirene orașul era chemare. O Scylla și Carybda de care credeam cu tenacitate că trebuie să ne ascundem, pentru că acolo, umbrele noastre, tiritoarele, ele singure alergînd spre stînga, trebuiau să fie de-ajuns.

— Auzi și tu asta ? întrebă Ioana.

— Depinde, da, nu, răspunde Ion și știe că, mai ales acum, răspunsul înseamnă minciună.

Lumină de zori. Pe ziduri, descojite umbre, scări tremurătoare, cochilii în straturile coronoase pocnesc în lumină. Orașul — o carne albă scoasă împudic la vedere, coarne de melc, pipăind, urmărind, spionînd. Trep-tat, rețelele spaimei și ale rușinii prind corp. Labirintul cenușiu se trezește. Pe fața celui mai nou dintre zgîrie-nori — un zigzag de lumini, pătratul ferestrelor în culori tari, indecente, anti-Mondrian — răsar broboane mari de sudoare. În treptele largi de la bază, de unde pornesc uriașele coloane de susținere, apele lagunei lovesc cli-pocînd și cele două gondole cu ancorele rupte se leagănă în derivă, apropiere și depărtare, fals joc de dragoste. Un pescăruș.

Curtea în formă de potcoavă a liceului se unduiește sub soare, lovind ritmic, constant și leneș, în zidurile clădirii. Umbre albastre. Răsărit din nimic, la baza uneia dintre coloane, puilul de vierme cu ochi aurii pornește increzător călătoria sa spre etajul douăsutepatruzeceșipatru. După primul colț, dintre tomberoane de gunoi și afișe cu Stop New Nuclear Missiles în European Continent, Perechea din speluncă se ridică, ea își scutură rochia de praf, el își încheie cureaua, o privește lung, mina lui alunecă o clipă peste obrazul despudrat, chipul i se crispează în groază, urletul ei, goana lui, ametoare, fără țel, fără sfîrșit. (Edward Munch și magia podului în univers, disperată Senei, podul lui Mirabeau, ni temps passés ni les amours reviennent).

Fetița cu chibriturile și-a ocupat locul. (Lancelot ocolește un castel aparent părăsit. Îngrijitorul, paznicul, tutorele se agită). Vinzătorii de nușă, zarzavagii și florăresele răfoiesc ziare de dimineață. La rîndul său, în Piața Mare, cerșetorul despăcat în două, longitudinal, jumătate de om cu viscerale la vedere, și-a început lamentația cotidiană.

O. Nouă. Zi.

Ascultînd Aznavour, într-o melodie patetică, desuetă și totuși liniștitoare, eral ispitit, asemenea unui adolescent (și poate aceasta să fi fost una din fulgurațiile de o clipă pe care le rivneai cu atîta încrîncenare) să crezi că realitatea nu poate fi decît una și aceeași, un eu și tu, înlăntuire oarbă, suficientă sieși, hrană și trup împlinit. O clipă numai. Apoi aceeași seacă plăsmuire a realităților voastre, atît de aproape și totuși imposibil de reunit. Mult timp ai crezut că eroarea este numai a ta, că vinovat ești numai tu de confuzia gravă care avea să te sancționeze constant și totuși această confuzie a ta însemna în același timp singurul drum spre mai bine.

Te întorceai apoi rușinat pe urmele acestui gînd, voiai să-l ștergi. Într-o neînțeleasă răsucire realitatea îți părea ca o înșiruire de pătrate bine conturate, hirtie de calc, grafic riguros alcătuit, cu virful săgeții sinusoide îndreptat calm spre dreapta, piatră de pavaj atînsă ritmic în drumul cotidian de la școală spre casă, două pietre săritice, una nu, picior după picior, gînd după gînd. Nu era bine.

Atunci Ioana a tăcut și n-ai știut niciodată dacă tăcerea ei înseamnă reproș sau patimă mută (mult timp te-ai străduit, rătăcit, să găsești motivații, cauze, justificări, desigur rău pil-duitoare), tot ce înțelegeai era că reușiseși să schimbi ceva și chiar dacă își refuza cu încăpățîinare acest adevăr tu știai că el există și pentru ea, că atingerea de o clipă a lumilor voastre ar fi putut să devină simburile crude al unui altfel de înțeles. O vreme te-ai temut, o simțea în preajmă, un bănuit sacrificiu inutil, dar mai tirziu ai știut că toate acestea trebuiau să se întimplă.

(Tu știi că semnele pe care le face el pot fi oricînd interpreta-te ca amăgitoare. Dar tu nu interpretezi. Nu faci asta pentru simplul motiv că nu înțelegei sau nu duci pină la capăt înțelesul acestui interpretare. Nu duci pină la capăt înțelesul acestui semnele. Nu vrei să faci asta. Tu desenezi, în schimb, o orhidee. Nu te temi de o-o, alăturare de lume rotundă, tu scrii asta și lumea rotundă începe să se rotească ușor. Rotund. Ușor. Lume. [Zgrumț, prin anulare : colțuroz, greu, infern]).

— Uneori am senzația că privesc păsărește, zice Emanuel, vîd pur și simplu acromatic, ca-ntr-o reproducere alb-negru dintr-un album impresionist timpit.

O după-amiază foarte fierbîntă de vară. La Caliope lumea era tot mai puțină, arșița îi alungă pe toți înspre munți și locul nostru, pe terasa suspendată parcă deasupra asfaltului încins și castanilor cu frunze răsucite, continua să fie ocupat cu regularitate după-amiaza, și cealul îndulcit cu miere de fin ne instala pe toți într-o picoteală aromată. Un tirg balcanic, obișnuit.

Emanuel îl șosea întotdeauna primul, îl găseam răsfoind ziarul, mult timp n-am știut cu ce rost, comentariile, faptul divers sau știrile sportive îi păreau venite dintr-o altă planetă iar

timpul puțin.
sita ed
cred si
care si
nu-i o:
fabulos
mai al
perioda
fie, pe
ditate
ca și
frecven
dragilo:
cum s-
cear
de pr
lul său
manusc
— Da
nuel, s
vină u
lumina
sesia s
persecu
lia une
vagon
umbrel
și ungl
n-are r
Simți
care st
chil din
ametiț
pingea
și-și c
gînd de
nea ro
cepeau
undua
rînd ne
— Și Er
— Fe
văzut-o
știut că
Tresă
— Ce
Pai des
multe c
riozitate
mod ol
de e
să sp
— Și En
— Un
impăiat
asta da
divizi
papagal
colivie,
păsări
sînt pu
nouă, n
legem,
neze, n
tr-o as
meni n
la un
civlie
pîră, se
inv
lă a lul
despart
bit, tra
numal
dînd, ci
rea au
iubi le
aproape
rență a
Unul
va, un
tr
să ar
timplă
nu știu
zit des
că gu
putea s
dar ha
atrăses
cum po
tor și
licer de
nie!
Ajun
străduș

SECVENȚE LIRICE

Costin Grigoraș

Dedicație nimănui

poți să prefaci cu ochii omizile în fluturi
chiar floarea soarelui se-ndreaptă către tine
foșnesc de-nfioreare îndată ce îți scuturi
lianele din creștet pădurile virgine

albinele rivnesc corola gurii tale
se mistuie de spaimă trecutele iubiri
pină și noaptea îți cade la picioare
roșind pină la cer cu alte răsăriri

să îți atingă chipul vin păsările toate
sub mersul tău invie aprinsele grădini
cu reverențe tandre de valuri preacurate
te poartă-n piruete oceanul de lumini

doar eu nu te zăresc în lumea iubitoare
ca orb ce sint pierdut pe necuprins
înzăpezit cu totul sub semne de-nntrebare
cuvinte înfierînd cu singele aprins

Punct critic

toate în virtje
ravagii de incertitudini
întimități desuete nimicuri în floare
senzație de fruct oprit înfruptării
asurzitoare vibrații ca țipătul unor păsări
rătăcite sub pă

fiecare cuvînt
deja vu

lăsați poemele să vină la mine

Cuvîntul anume

dacă poți să înveșmîntezi aerul în priviri iubitoare
să pictezi pinza zăpezii cu avuțiile verii
să împarți cu cei aidoma ție piinea zilelor toate

dacă ești în stare să renaști din cenușa unor
stele că
înzecindu-ți puterile ca Anteu cînd atîngea pămîntul
să ignori mînușa deșertăciunii aruncată din turnul
neterrn
să trimiți din mină în mină neprețuita flacăară
a înălțir

dacă poți să fii întruparea nerostitelor gînduri
șoptește atunci cuvîntul de foc
care poate aprinde dorurile firii

Interesa prea
ian, cu neli-
sub braț; nu
anticar în oraș
cunoască și să
ur, la un preț
princeps sau,
tipăritură din
ilul de tranziv-
vora cu o avit-
lt. Ei doi erau,
psihi. (Pierre,
el, se întâmpla
alute în goană,
e unică, n-am
lug și-ntr-un
r ton, tot mal
ură, cea birou-
nța colilor din

continuă Ema-
te să fie de
esta înalt și
a, oricum, ob-
Chirico mă
ul și Melanco-
mi lipsește un
cercul, dar
eți, sint aiurea
gă al caselor
rșit...
o anume miș-
rian ridică o-
ne cercetează
np, Ion im-
sul la o parte
degetele cu
și cerul deve-
rolebuzele in-
și Caliope își
privindu-ne pe
și ispititoare.

rcul, ieri am
ani, n-am
oneil
orian:
l, domnule?!
cred că ai mal
La Florian cu-
st fel este în
existență, dar
te rost are

mla păsărilor
ce-l duce la
nultime de in-
e canari sau
til păstrați în
arta acestor
incurcă teribil,
ntr-o situație
ști, să ne înțe-
um să reacțio-
se cuvine in-
nprejurare, ni-
dit până acum
păsărilor de
ce idee tim-
să în împăie-
i-hoc... o mora-
ot, adică, să se
ce atât au iu-
de pasăre în
orma sa, dove-
lu, că nu pasă-
li doar (dacă a
ft adevărat sau
această apa-

el bine, cine-
o relație din-
ar... are rost
și... nește în-
întreabă dacă
ietor, că a au-
ve undeva, par-
zonă și s-ar
c. Nu știu, zic,
toam, ideea mă
voiam să văd
ate un împăie-
său, auzi, ate-
păsări, o nebu-
mă, una din
întortocheate,

cu aer arhaic, vetust, case va-
gon, garoafe, pisici și circari
ambulanți, totul acoperit de
blocurile arterei moderne din
imediată apropiere, și o văd
rostogolindu-se, un ghem roșu-
auriu în jurul cercului uriaș,
mi se oprește în brațe și în fața
candorii albastre, uimite și is-
coditoare, mă inundă un gînd
de Nichita, și ai putea uitînd
să ne strivește în gene dar
chipul și-l întorc pe brațul
stîng.

Tu, cine ești? zice, și acela,
străinul, ne privește contrariat.

Păi, zic, e vorba despre o pa-
săre care a murit.
Ah, zice, știu, odată, cînd am
venit de la școală, am văzut și
eu o gărgăriță și o albină
moarte. Alina spunea că ar pu-
tea să le pună în insectar, dar
am oprit-o. Eu n-am să-mi fac
niciodată un insectar. Uneori
însă văd și păsări care nu mai
cîntă, unii oameni vin și pleacă
cu ele de Domnul Împăietor
(i-am simțit majusculele
le în glas).

Domnul Împăietor? tresare
acela.

Da, zice, acolo, casa roșie cu
obloane și struguri. Uneori mă
cheamă să văd păsările, pe cei-

lalți copil nu-l primește, dar
nici eu nu mă duc. Seamănă cu
un țap, am văzut eu unul la
film. Mama ride dar Ioana nu
spune nimic.

Și Florian:
— Mon cher, ești teribil! Cum
dracu, cu așa ceva nu-i de
glumit!

Și Emanuel:
— Bine.

Apoi strivește țigara, înde-
lung.

— Aș putea să vă spun, de-
sigur, multe despre casa roșie
și stăpinul ei, dar v-am intoxica-
t și așa cu păreri mult perso-
nale, omul e foarte amabil,
negustor absolut, are o limba-
riță grozavă, ne-a oferit și vin,
dar ceea ce, sint sigur, nu se
poate să bănuieți, e ardelean
și-și plînge dezrădăcinarea și
vechile nebunii și un deceniu de
Sud, zice, nu la-mblinzit.

A tăcut. În castanii de ală-
turi trebuiau să fie vrăbii dar
acum nu erau și noi îl priveam
pe Domnul Împăietor ținînd în
mîini o pasăre și miinile-l lu-
crau sigur și tandru și tremu-
rat.

(fragment din romanul „Șoseaua
de centură”)

DEBUT

Corneliu Bichineț Crimpei de toamnă

În felul său, tata se mai ține
verde și gospodar... Îi drept, de
vreo cîțiva anișori, nu-i mai
joacă lui, primul, capra de săr-
bătorii, în băcătură, iar de bote-
zat și cununat nu-l mai înghe-
sue nimeni, deși tare i-ar mai
place bătrînului să se așeze în
capul mesei, acolo unde-i vinul
mai zbanghiiu și lăutarii cu mie-
re de cicoare-n glas. Au năvălit
anii și prin părțile noastre, așa
că tatei nu-i mai rămîne decît
să-și ogoiască singurătatea cu
megieșii și cu scrisorile noastre
răzlete.

Se-mprăstie de prin grădini
parfumul amar al gutuilor pin-
tecoase și galbene, imbiind la
trebi multe și cu folos ori la
drum zănatec. Aproape de fini-
tini, mocnind petreceri, se pre-
gătesc buțile și poloboacele. Sint
incheiate, afumate și unse cu
pelin, primenite de miini diba-
ce cu apă clocotită, așa cum
așteaptă vremelnice culcuș răva-
cul de lacrimă trudită-n zdrobi-
toare și sub teasc.

— Costache, mă lămurește
tata, lăsînd să-i alunece de pe
braț hamul pe care-l cîrpile.
Nu s-a schimbat de fel... Ce
ne-am face fără el!? Îi scapă
aproape speriat.

Eram același leat. Vinjos și
spătos, cu surisul său de copil

poznaș, un pic în tinte, drume-
tul ridică sus pălăria și-opri
căruta în fața porții. De fieca-
re dată, bucuria revederii este
alta. Numai Costache a rămas
același... Acum, bag seamă, du-
cea — între două trebi —, pe
cineva la gară.

În căruță, citeva cuști cu pui
de găină, albi și mari, și-o su-
medenie de geamantane, deși,
pe capră, nu mai era decît un
bărbat, tinăr și cam ieșit din ti-
pare pentru anii lui.

— Te-am văzut și dimineată
cu puii, ce-i cu ei!? se intere-
sează tata după ce ne lasă să ne
stringem miinile.

Costache zîmbește discret, se
uită la mine și după ce-mi cli-
pește ștrengărește din ochi in-
cepe a-și elabora răspunsul în
cu totul alți termeni decît dacă
ar fi fost numai bătrînul de
față.

— El, tărăgănă vorbele, nu
mal am picior de pasăre prin
ogradă și — țărănul își turti
pălăria a ciudă —, boalele de
șobolani s-au dat la porc
de-acu... Chipul tatei parcă în-
tinereste dintr-odată. Zîmbesc
și eu. Ce, doar n-ai vrea să ră-
min fără porc pe iarnă!?

Țînărul cel dolofan tuși de ci-
teva ori. Se grăbea..., însă tata

abla de-acum avea chef de
vorbă.

— Și cum, bre...!? Zici
că...!? se-necă el în hohote. Da
de ce-i plimbi, așa, prin sat!?

— Pentru aclimatizare, preciză
prompt leatul, făcîndu-mă să
pufnesc, să cunoască zona!
Omul de pe capră își aprinse o
țigară... Văzînd că tata nu înțe-
lege unde bate el, căruțașul în-
tări vorbele. Bădie Toadere —
făcu savant —, puii de gostat
sint ca stagiarii, trebuie feriți
de traume psihice cînd iau con-
tact cu realitatea locală.

— Oho! am înțeles în sfîrșit
și eu tilcul, văzînd roșeața de
pe chipul străinului.

Un vînt pripit trecu prin frun-
zele salcîmului ca o pedepsă
blindă, aducînd înspre noi miro-
sul vetrei incinse și-al mustului
ostenit între doagele căzilor. Am
înghițit în sec fără de voie...

— O să scăpăm trenul!
Tace tata, tac și eu. Nu ne
putem amesteca, e treaba lor.

— Uite ce, dom' doctor! mă
lumînă Costache cu răspunsul
său. Eu m-am împecat să te duc
la gară, nu să prind trenul... Nu
știu de ce, dar am bănuț că
prietenui meu voia înadins să
piardă trenul. Ridică o jordine în
sus și-o vîntură deasupra călu-
țului pipiriu și deșelat de
muncă, rezemat acum, hoțeste,
cu soldul de stîlpul telegrafului,
furînd un dram de răgaz. Dee!
îndemnă palid stăpinul. Zburzi,
ai...!? Unde-i simțul autocriti-
c!?

Ne-am despărțit la al doilea
cîntat al cocoșilor. Deșărtasem
— și eu! —, destule ulcele zdra-
vene... Prietenul m-a însoțit
pînă-n uliță. Ne despărțeau
cinci case, tot „băieți” de-o
virștă cu noi, la care, din pri-
cina lui Costache, n-am mai
putut trece.

Poate la iarnă...
Restul de noapte, ghemuit sub
o șatrancă de lînă, a fost coș-
mar. Se făcea că mă fugărește
unu' c-o bită... Cînd s-au mai
lămurit imaginile, parcă, eram
tare bucuros că scăpasem trenul
ce voia să mă ducă iar în capi-
tală, însă bucuria aceasta avea
să se spulbere curînd. La poar-
tă, aștepta căruța...

Tăceam. Poate credeam că s-a
împlinit visul, poate chiar vi-
sam...!? Costache tăcea. Și cînd
tăcea o făcea cu rost.

Ca niciodată, gara era înun-
dată de lume: mulțime de ti-
neri cu rucsace în spinare, gălă-
gioși și tare frumoși. Nu mă
mai durea capul. Mă uitam
după sateanul meu, care-si gă-
sise alți prieteni. Studenții îl
cîntau, bătînd tamtamul în lada
de ghioci:

„Ce țî-i cu țărani! ?
S-au emancipat.
Nu mai sint, măi vere,
Cei de altădat”.

Se vede că-i plăcea și con-
trolorului, care se pregătea să
treacă, așa, ca de la om la om,
deoarecere nu dădu semn de
plecare decît după vreo oră.
Trenul se urni încet, pe furis,
cu toți cei șazeci de ani ai mei,
lăsînd în urmă bruma de argint
a întinderii.

— Ticule, răzbi pînă la mine
glasul lui Costache, să scrii, mă,
acolo, la ziarul tău, și ceva des-
pre noi! Despre noi și rostul
nostru...

În zare, un soare ca un ban
tănuț întîmpina o căruță cu țăr-
rani uniți într-un cîntec de-nce-
put de rodnică trudă.

Poeme de

Carmen Firan

zidește fereastra

cuvintele mor între noi
pești subțiri aruncați pe nisip
trupul tău deloc alungit
respiră forme cu frig
de dragoste știu să mai cresc
să mai scriu
zidește fereastra cu umbre și pete
să pot să aud să m-atingă tirziu
șinutul sălbatec al caprelor negre

vara care eram

cîntecul ierbii în incheieturi
iubirea ca un ciine blind
înfășurîndu-mi picioarele
riul și trecerea riului Dincolo
pe acel pămînt mișcător
prin acele locuri vorbitoare
șuierul vîntului la o simplă mișcare a miinii
cuțitul de argint al femeii
spintecă întinderea de mătase
lăsînd marea în flăcări sub noi
și atunci mă întorc și spun ție :

LIGIA MACOVEI — „Pălărie cu flori”

nu în vis
nu se întîmplă nimic
drumul doar drumul
privirea dincolo de puterea privirii
parada cailor ingenuncheați pe trepte
și acum umbra ta prăbușînd zidul
mă stringe în mijlocul lumii fără prag

pot încă să-mi inchipui
și chiar visez realul
adevurate toate sau numai mi se pare
foșnetul stîns al orașului
umbrelul ierbii imaginare
marea care incepe mereu de la degetul mare

cuvintele albe

să ne privim să ne ghicim prin lucruri
realul e doar senzația plină
în lumea absentă marea soarbe și totuși
mai e încă timp corăbii să vină
în somn nu sint eu mi-e frică aștept
un ciine bătrîn mă ajunge în prag
nu pot să alerg n-am voce să strig
doar cîntecul bate în lemnul de fag
să ne iubim să ne jucăm tirziu
imperiu de lucruri ne este părtaș
cuvintele albe cad pe asfalt
sertare cu păsări golite-n oraș
e luni mereu luni și n-avem trecut
pașii sparg clopotul imaginea pieri
migrînd interzis vocea ta se rotește
o viespe închisă în podul cu mere

DEBUT

Cristiana Danielescu

Toamnă

Miroase a fum și-a mere coapte,
Sclipeșc în soare Strugurii aurii — sus, —
pe dealurile înalte.

Toamnă, în spatele fiecărei frunze, te caut,
Se adună roadele grele în cunună de aur.
Mă prind în jocul tău de tufănele albe,
Mă chemi cu adieri de crizanteme în salbe.
Mă farmecă chemările tale line,
Mă ametește dulceața prisăcii de albine.
Zilele trec, mi-e totuna,
Peste umbre se așează bruma,
Îți ingin doina cu alean,
Ești mai frumoasă toamnă, decît acum un an,
Cu voalul tău de umbre și de rouă,
Mă iscălesc de miinile amîndouă.

Casa pustie

— Unde ești ?
Rătăcesc prin casa mare și goală. Pustie,
Ca pe o nălucă mă surprinde deschizînd ușile, lumina
oglinzii.

năprasnică a dimineții. Ca un abur al ceții,
la geamuri filfite
perdelele transparente infoiate de vînt.
Ca într-un vis sumbru, deschid ușile una cite una,
cobor scările,
te caut. Sint singură, știu prea bine, dar nu renunț
poate te voi
găsi în ultima cameră. În fața fiecărei uși închise,
ce o încerc

ca pe o speranță, mă cuprinde disperarea.
Rătăcesc prin casa mare și goală. Pustie.
A rămas pe peretele stacojiu, ca o pată mare și albă
locul oglinzii,
unde ingenuncheam și desfăceam pachetele
de sărbători.
În locul pendulei din colț se prelungeste golul cu
melancolia tăcerii. Și toate imi apar în minte întocmai
cum au fost.

Nu mai sună nimeni,
nici pașii mei nu-i mai aud, în mine toate senzațiile
au murit
deodată, stau ca paralizată cu ochii în golul trist din
locul oglinzii. În jur totul a încetat să mai fie.
Mă atrage ultima ușă cu puterea unui basm,
reîntorcerea în
copilărie.

Se zbate între pereți puterea ultimei uși.
Un val mare ca o sinceritate inundă tot.
Poate, va reuși să dizolve frica din mine. Poate,
va reuși să
șteargă de pe pereți urma pendulei, urmele tablourilor
umbra
mea tristă, prelungă, răstignită între cuiele din golul
oglinzii.

TEATRU

Între real și fantastic: adevărul poveștii

Pentru a doua oară pe scena teatrului Nottara, cu o nouă piesă, dramaturgul Mihai Ispirescu își face cred, definitiv intrarea în eșalonul de frunte al literaturii noastre dramatice contemporane. Și de această dată, tot regizorul Dan Micu și-a luat nobila responsabilitate de a urca pe scenă, de a da viață textului unui autor care încă de la prima oneră jucată — *Trăsură la scară* — demonstra nu numai că are talent, că se descurcă minunat printre capcanele mecanismului construcției dramatice, dar că are și ceva de spus, ceva important de comunicat spectatorilor săi. Colaborarea autor-regizor în care eu văd și încrederea lui Dan Micu în scrisul lui Mihai Ispirescu, dar și dorința sa de a contribui la impunerea acestuia în peisajul nostru teatral, a dus la un rezultat dintre cele mai îmbucurătoare: spectacolul *Întro-o dimineață* se constituie drept una dintre cele mai virulente satire la adresa unui mod de a gândi și de a fi anchilozat în scheme fără viață ce încearcă să se substituie realității, care vrea să împiedice firescul mers înainte. O satiră marcată de accente tragice, la adresa birocratismului, a unui mod învechit de existență ce ar vrea să se opună noului, viitorului. Textul și reprezentarea de la Nottara sînt și nu sînt o comedie; mai degrabă o farsă tragi-comică în care anghrenajul absurd este rezultatul diform al mimării vieții adevărate și în care nota de realism este dată, pe de o parte, de procesul moral căruia-i sînt supuși impostorii și, pe de altă, de contrapunctul de firesc, de normalitate pe care-l reprezintă eroul intruchipat de omul, să-i zicem „simplu”, în care se intrupează viitorul.

Dintru început, la ieșirea sa în fața cortinei, luîndu-și aer de povestitor sugubăt, cel ce se va dovedi a fi Georgescu, funcționarul onest în care „Nenăscutul” se va intrupa, ne anunță că ce urmează este o inchipuire, o poveste, o întâmplare, deci, cu iz fantastic, a cărei greutate stă în simburile de adevăr pe care-l cuprinde și în deschiderea parabolică la care aspiră. Faptul este esențial pentru întreaga concepție stilistică a spectacolului: într-o permanentă ambiguitate, pendulînd între real și fantastic, în care întâmplările, faptele, cuvintele sînt tot atât de adevărate pe cît de răsturnate, de deformate ca într-un cosmar apăsător, se desfășoară punerea în scenă a lui Dan Micu. Astfel, în momente de un realism puternic, un gest, prezența unui obiect (vezi telefonul fără furcă, vezi chiuveța purtată de un om-chiuveță, vezi arborele mutat de colo-colo), un element de costum contrazic contrapunctiv evidența pentru a o arunca în plină inchipuire, în vis rău. Așa cum revenirea ciclică la mit — dublurile lui Berzea, Stroescu, Aspasia sînt familia Zmeu; pe Georgescu, Cristina-l stropește cu „apă vie”; se spune povestea cu revolta imaginilor din oglinzi — proiectează mereu alte lumini dezvăluînd fețe ascunse ale întâmplărilor, dar se constituie și în modalitate de rezolvare prin convenție artistică, a lor. Pe de altă parte, însă, această înlăntuire mîiestru realizată de interpret și de regizor, de semnătura decorurilor și costumelor, între realitatea și totodată absurdul situațiilor, între ridicolul grotesc al unor personaje ce se vor adevărate și măsluirea căreia ele îi cad pradă, între realitatea pe care o iradiază, dă complexitate limbajului, expresiei teatrale și, prin ea, sensurilor piesei.

De fapt, care e povestea, ce și unde s-a întimplat într-o dimineață de primăvară? Ca urmare a unei „nevinovate” umflări de cifre, într-un funcționar oarecare se intrupează, așa, din cînd în cînd, pe neașteptate, cel raportat existent, dar de fapt nenăscut. Nenăscutul se va numi acest posibil viitor căruia i s-a dat prilejul să vadă cum stau lucrurile în acel birou de statistică și dacă merită, atunci cînd îi va veni rîndul, să-și la locul printre ei. Sigur, pentru birocrății acestia care au cam uitat cum e viața adevărată, care „n-au timp pentru anotimp”, care reduc totul la scheme, nici ele adevărate, care pe ei înșiși s-au redus, încetul cu încetul, tot la scheme, evenimentul nu poate fi decît îngrijorător. Căci, împătimit în măsluirea realității, fugind de prezent într-un abstract care nu-l reprezintă, ei sînt, totuși, conștienți că viitorul nu poate să le aparțină. Și cum să se opună lui — sigur, în speranța că încă vor mai putea supraviețui — decît aruncîndu-se în caruselul mistificărilor în care să-l învâluie, în care să-l înșele? Mistificări la care vor să-l facă părtaş, desigur, fără a reuși pe Georgescu, omul simplu și cinstit în care — simbolul este evident — viitorul și-a găsit loc, căci (cît de frumos o spune în final!) el este un gînd, este pasul următor la care viața îl dă dreptul pe deplin.

Realizatorii spectacolului văzuți de...

Horatiu Mălăele

Mircea Dăscălescu

Camelia Zorlescu

Violet Comănci

Anca Bejenaru

Într-un spațiu ca un hău negru se desfășoară povestea aceasta plină de semnificații. Lavinia Mirșu a inchipuit un decor cu puține elemente — scaunul, mereu scaunul și mașina de scris făcînd în gol, și o ferestruică sus, sus de tot, prin care cei ce s-au închis aici nu pot și nu vor să vadă ce-i afară, și cerul picat neindeminat, pe o pinză ce se întinde la nevoie, și flori și ghirlande de hirtie — dar cu o mare putere de sugestie, fiecare dintre ele funcționînd în dublu plan: al realului și al simbolului. Cînd Stroescu își ia după el, în aventura călării dipărutului, scaunul și traversa, ele devin semne ale inadecvării la realitate; cînd soarele, luna, steaua polară înșirate pe-o aceeași sfoară îi dau lui Berzea sentimentul că e „demiurg”, ele trimit personajul în plin grotesc. Gestul spălării pe mîini la „omul-chiuveță” este degradarea în ridicol a unui simbol care la rîndul lui pune eroii sub acuzare. Dar, bineînțeles, toate aceste elemente de limbaj prînd contur în măsura în care intră în relație cu personajele. Și, trebuie afirmat cu bucurie, actorii

teatrului Nottara au avut darul de a ridica la înălțimi aproape nebănuite textul scris de Mihai Ispirescu. Este, mai întii, **Horatiu Mălăele** care, iată, creează în Stroescu un rol memorabil. Stroescu, birocratul care a umflat cifra, mina dreaptă a șefului, e un individ ce pare să-și fi pierdut demult omnia. Îndatoritor pînă la lasitate față de superior, închisat într-o formă din care nu mai ies decît panglici de cuvinte ce zornăie a gol, pietrificat — el crede că „e beton”, nerealizînd sensul celălalt, de mortificat, al expresiei —, însul acesta care se revoltă numai cînd îi sînt nesocotite liniile pe care le trage, căci pentru el ele reprezintă viața, sau cînd, la botie, își pierde controlul face, parcă, parte din șirul grotesților personaje gogoliene. Dar măiestria lui Horatiu Mălăele este că dincolo de desăvîrșita aparență pe care i-o dă pernajului, lasă să se insinueze, cînd difuz, cînd să izbucnească într-o notă tragi-comică, o anume durere a neputinței, o anume conștiință a hăului său interior, pe care însă o transformă în agresivitate și cinism. El cunoaște șirul de mistificări făcute, dar, lăsîndu-se purtat de ele, stie la fel de bine că făcînd pactul cu neadevărul și-a pierdut dreptul la viață. Există un moment, antologic, al prezentării de către Stroescu — Horatiu Mălăele a felului cum trebuie să fie „esantionul” de om ce poate primi viitorul. Firescul cu care el mistifică cele mai înalte idei ale omenirii prezentîndu-le alb, în cifre (apelarea la omul universal al lui da Vinci accentuează derizoriul grotesc al vorbelor lui) vine într-un dureros contrast cu schema fără viață la care reduce totul. Alături de el, **Violet Comănci** în Berzea, șeful de birou, ține piept mai mult decît onorabil forței actoricești a lui Horatiu Mălăele. Chiar dacă e construit cu o paletă mai redusă de mijloace, Berzea lui Violet Comănci are aceea aparență plină de sine, bine înșurubată. În schema de existență pe care și-a ales-o: a individului meschin și rău, un mic despot care-și închipuie că în biroul pe care-l conduce poate face și desface vieți, poate păcăli cu aparența sa periată, dar care nu-l decît ridicolă, pe oricine. **Camelia Zorlescu**, în Aspasia, întregeste și ea grupul de creaturi care de fapt nu sînt pentru că „nu au duh”, pentru că nu sînt decît niste fantoze care vor să imite, prin mască, realitatea. Gata de orice compromis, încălcînd orice urmă de simțire omenească, Aspasia — Camelia Zorlescu este, cu frumusețea el vestijită, o intruchipare a renunțării la adevărata natură umană. Opus lor, Georgescu este interpretat de **Mircea Dăscălescu** nu ca un „miel turbat”, nu ca un individ mărunț care într-o zi se revoltă împotriva farseurilor pentru a restabili dreptatea, sau mai bine zis dreptul la existență al vieții adevărate, ci ca un om pe care umorul înțelept, capacitatea de a vedea cu ochi limpezi tot ce-l încoșoară îi dau fîria și siguranța, totodată, că el este de fapt și de drept singurul real, adevărat, cu drept la viitor. Interesant mi se pare că, în concepția celor două personaje (al lui Georgescu și al Nenăscutului), Mircea Dăscălescu a găsit o linie foarte sinuoasă, foarte subtilă de interpretare care le desparte dar care lasă tot timpul să se întrevadă, să se presimtă — fără însă a o dezvălui pe de-a-ntregul — aceea „fuziune” finală, ideea că Nenăscutul n-a fost decît un gînd, un joc ce a pus la o încercare, prin care n-au trecut, măsluitorii. O tristețe și o speranță se amestecă mereu în privirile sale, un zîmbet ghidus și unul sfichiuitor, o înțelepciune răbdătoare și o părelnică teamă că pe undeva un simbur de adevăr există în cosmarul pe care-l visează. Discret el împrăstie la fiecare apariție o căldură omenească întăritoare. Într-un rol de mai mică anvergură și, poate, cam lipșit de rădăcini, **Anca Bejenaru** reușește o apariție nestinjenitoare.

Un cuvînt deosebit pentru costumele imaginate de **Anca Păslaru**, cu o extraordinară intuiție a dozajului de element real cu cel fantastic și grotesc (haina lui Berzea, mereu foarte elegantă, este tăiată cu cîțiva centimetri mai sus decît normal, dîndu-i acestuia o alură ridicolă, iar îmbrăcămintea lui Stroescu mereu largă, mereu atîrnînd pe el are o forță sugestivă enormă), reușind să se constituie într-un limbaj întregitor al decorurilor, al acțiunii.

Întro-o dimineață, de Mihai Ispirescu, în regia lui Dan Micu, afirmă vigoarea și complexitatea dramaturgiei noastre contemporane și, totodată, dragostea și talentul pe care creatorii de teatru le pun în slujba ei.

MIRUNA IONESCU

PROFIL

Petru Lucaci

Născut la 11 iulie 1956, la Arad. Absolvent al Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, secția pictură, clasa profesorului Ion Sălișteanu. Premii și burse: 1979 — laureat al Salonului studențesc din cadrul Festivalului Național „Cîntarea României”. 1981—1982 — Bursa „Ioan Andreescu”. 1982 — Premiul fundației „Sărghe”, Universitatea București. 1985 — Bursa U.A.P. pentru pictură. 1986 — mențiune la cel de-al X-lea Concurs Internațional de pictură „Sinaide Ghi”, Roma. 1987 — Premiul C.C. al U.T.C. pentru pictură.

Siguranța fără greș a fost aspectul care m-a impresionat cel mai mult la lucrările sale, atunci cînd le-am văzut pentru prima oară în spațiul unei săli de expoziții împărțită cu încă 5—6 colegi, de genuri diferite, cu toții burșieri reușiți aici cu prilejul

Inchelierii anului de studiu. Era cel mai matur dintre toți și părea că îi depășește cu ani buni de experiență artistică prin sinteza plastică de mare precizie și limpezimea la care ajungea parcă fără efort nedezechilibrat de dualitatea idee-formă. I-am vă-

zut de-atunci, de nenumărate ori picturile: aceeași senzație aceeași impresie. Știam, din biografia sumară pe care ți-o oferă fișele biografice că era, totuși, un tînăr — abia acum are 32 de ani!

Așteptam de aceea momentul cînd de bună voie va renunța la această siguranță, nu prematură ci doar anacronică cu înșăși firea lui curioasă, dornică de inedit, de căutător de esențe. Și, deodată, evenimentul s-a produs: formula evasi-abstractă a fost abolită. Suverană e acum imaginea umană. Griul e alungat și culoarea-l cheamă ademenitor. E ora experiențelor! Punînd problema crizei de conștiință a omului aflat la răsruce, el se descoperă pe sine și o face cu instrumentele picturii tradiționale: cu suflu epic, cu narațiunea concentrată, cu apelul la me-

tamorfoza realității ca metamorfoza a adevărului, cu iluminări și revelații; gestul său e, și de-astă dată, sigur, în sensul că nu e nici nervos nici grăbit. Cumpănirea, dreapta întocmire a gestului nu l-au părăsit nici acum dar e mai multă substanță, e mai multă și mai gravă și mai implicată dramă umană; e și mai multă viață.

O mare epopee a conștiinței bărbatului și femeii, și a perechii dintotdeauna, și-apoi a lor ca individualități redescoperite, o epopee în sensul respirației largi pe care o vădese compozițiile ample, cu alură de frescă medievală, formula compozițională pe registre și panouri între care se țes corespondențe, cu scene ample, în spații largi, cu mari turbioane ce cuprînd în ansamblu, compozițiile așezate la un loc.

Descoperim un desenator cu vocația sintezei, lapidar și evocant, admirăm un colorist cu timbru aparte — grav, cu scrișuri stranii de lumini galbene, neliniștitoare, un creator de atmosferă, de stare ce-l pătrunde pe privitor, subjungîndu-l, un regizor ce-și pune „eroii” să spună atât de mult printr-un gest reținut.

Aceste meditații serioase, profunde, de loc naive, de loc revoltate teatral, constituie cîștigul întîlnirii cu creațiile sale ce se constituie, de pe acum, temeinic, într-o operă adevărată, adică într-o identitate artistică de neconfundat, ce va mai cunoaște pendulări între încrederea și neîncrederea de sine, numai pentru a fi, într-o împințirea noastră, mai spornic dorului nostru de artă.

SIMONA VĂRZARU

SCRIITORI ROMÂNI CONTEMPORANI

UN MARE POET NECUNOSCUT:

ION ALEXANDRU

Frumoasele păcate ale „eului personal”

Convertirea spirituală pe care Ion Alexandru (n. 25 XII 1941, Topa Mică, jud. Cluj) o trăiește în anii 1970 și o adâncește în următoarele decenii, a cărei principală consecință în ordine literară constă într-o coplesitoare producție imnografică, a fixat așa de mult asupra ei atenția hermeneuților și a cititorilor încât ceea ce scrisese poetul până atunci a fost dat, în bună măsură, uitării. O parte dintre cei pe care inelele i-au nedumerit sau i-au iritat au ținut, o vreme, să-i pună în față, ca pe un „memento”, propria sa imagine mai veche. Apoi, cind toată lumea s-a convins că pentru imnograf nu mai există cale de întoarcere, Ion Alexandru a devenit un autor pentru colbul bibliotecii, care așteaptă să fie restituit cititorului și poeziei române. Ceea ce ar putea fi întreprins cu relativă ușurință dacă n-ar întâmpina adversitatea inverșunată a lui Ioan Alexandru. Caz rar într-o literatură, autorul și-a renegat, în cuvinte tari, neiertătoare cu sine, o întreagă operă, suficientă sieși, care poate credita, fără a se simți nevoia de a o „adăogi”, un mare poet.

În jurnalul său, Ioan Alexandru a regretat în mai multe rânduri că, înainte de a fi ajuns „un poet inițiat, un vizionar, unul care a văzut chipul adevărului”, a fost un poet al „eului personal”, altfel spus „un poet fără obiect”. Ceea ce este foarte adevărat: Ion Alexandru este un poet al „eului personal” în două ipostaze, amândouă dezavuate de Ioan Alexandru. A fost, mai întâi, „un poet al elanurilor vitale, panteist, orientat pre-tindereni și nicăieri, exaltându-se de orice umbră”, trăsături care, deși îngroșate sarcastic, sint într-adevăr ale subiectului liric din *Cum să vă spun* (1964) și din *Viața deocamdată* (1965).

Expresia care dă titlul primei plachete, cu o recurență premeditată în poeme, vrea, de altfel, să sugereze un deficit al posibilităților de limbaj în raport cu un excelenț jubilativ al implicației existențiale. Adolescența receptivă lumea senzorială, fără a se preocupă, ca pe o agresiune multiplă, continuă și dulce; el caută să intre în relație cu elementele, își provoacă șansa, se „expune” evenimentului cosmic. În clipele cele mai norocoase, priza cu una din realitățile esențiale ale naturii (de pildă, cu marea) le atrage instantaneu și pe celelalte într-o stranie și deliciosă sarabandă (*Sentimentul mării*): „Desculț alerg seară de seară / Pe plajile-aprinse, cu zgomot de ceată. / Marea de glezne și tălpi pățimăș mă sărută, / Luna mă smulge de ochi, nevăzută, / Pământul mă mușcă de sine cu dinți de mătase, / Din satul meu munții mă strigă prin oaze, / Luna răsare, seară de seară. / Mare, ce am putea face să nu mai răsară? / Proa e frumos și mult — cum să vă spun — / De parcă-n elemente ciudat mă descompun...” Voluptatea adolescentului e mai puțin inocentă decît s-ar părea; conștiința ei, afirmată adesea, o transformă în ritual sau în joc. Rezervele de euforie ale naturii sint exploatate cu o manifestă gravitate („Eram pe cîmp, cînd răsăritul soare / Intemeia în mine, strîgînd, o nouă zi”) sau, dimpotrivă, cu o săgălnicie ilariantă („Beau lapte din sîștar cu botul, zgomotos, / Gîtlejul îmi pocnește, ce străsnic, de plăcere, / Mă simt în seara asta nespus de bucuros / Și freamăt de iubire și putere”). Capacitatea de a se distanța de obiect în chiar actul aprofundării lui e a unui poet care, în pofida cașutului de la gură, își gîndește locul în lume și rolul în poezie. Chiar elocvența lui, nu o dată declamativă, care îi trădează ca modele pe Serghei Esenin și pe Nicolae Labiș, este, ca în *Autoportret în mișcare*, discret autoironică.

Cum să vă spun introduce „eul personal” în lume: un păcat greu după autorul imnelor (el consideră că „adevăratele poezie începe acolo unde încetează eul personal”), pe care *Viața deocamdată* îl va spori. „Eul personal” abandonează cunoașterea senzorială sau o marginalizează și se instalează în cultul otrăvitor al interogației: e a doua lui ipostază creatoare de poezie. Tînărul ia aminte la ce se petrece în jur și transcrie faptele și întâmplări, dar n-o face ca un notar; o face ca un poet, în perspectivă unei macerante melancolii. E suficient ca „subiectul” să fie reprodus cu un

accent special ori să i se atașeze un mic detaliu ipotetic, pentru a deveni simburile unei viziuni. Moartea unui prieten de aceeași vîrstă capătă aspect de inițiere crudă în legile aleatorului și implacabilului (*Aceeași fată*). Obiceiul de a îngropa generație după generație în aceleași morminte face din cimitirul satului un dublu al lumii vii (*Ca în paradis*). Infometarea unei feline de casă printr-o decizie prostescă poate trezi în ea tigrul (*Portarul*). Într-un ținut unde nu sint decît „medici de animale”, pruncilor nu le rămîne decît să-și sape „drum de cîrțițe” spre „orașul bolilor de oameni” (*Iarnă grea*). E adevărat că poemul poate fi citit numai pentru imagistica lui adesea zguduitoare, semn al unei facultăți unice de a învia lucrurile peste care conștiința comună alunecă fără interes, dar ceva impalpabil riscă astfel să rămînă pe dinafară: sufletul lui. *Viața deocamdată* păstrează din *Cum să vă spun* înțelegerea acută și vibrantă a materiei, dar o pune la dispoziția reflecției. Poetul nu se rezumă la a descrie lumea; o și descoperă. Rostirea lui e bîntuită de neliniște și glisează din cînd în cînd în reculegere pură.

Întrebindu-se asupra lumii, „eul personal” își oferă șansa unei revelații esențiale: revelația fragilității a tot ceea ce este. Tulbură îndeosebi poemele în care fapții aduse în cadru i se atribuie o demnitate hieroglică; așa, de pildă, *Paianjenilor* (ei dau titlul unui poem), care nu sint numai agenți ai efemerității, ci și subiecte ale ei. În acest urias sistem de metafore ambivalente e înscris, de altfel, și poetul. El poate fi ghicit în schiorul bizar căruia îi este „dat” să umble „după drum alb”, care nu mai poate călători decît „incrementat pe loc” cînd se topește zăpezile, pentru care „soarele incins” este „o primejdie” și care, ca ultimă șansă, trebuie să se exilize „pe cel mai înalt vîrf, / în mijlocul verii”. Alt-cumva zis, efemerității nu i se poate sustrage nimeni. Încetînd să mai fie un poet al elanului vital, panteist și de a se mai exalta „de orice umbră”, tînărul Ion Alexandru întîlnește, pornind să cerceze lumea, tristețea și desperarea ființării. Bineînțeles, Ioan Iubire (cognomen pe care autorul imnelor și l-a înșușit) îl va sancționa aspru pe Ion An-goasă (cognomen care, în replică, i se po-trivește lui Ion Alexandru): „Noi n-avem cum porni de la noi în rostire fără să fim triști, întunecați și fără putere. Inevitabil, atîta vreme cît rămînem la noi sintem disperați, pustii și pustim în jur”. Rădăcina păcatului e aceeași: ego-tismul. Dar ce păcat! Unul care a născut o capodoperă.

Un postulat și capodopera sa

Despre nici un alt volum al poetului (și despre puține, de versuri, din epocă) nu se poate susține cu o mai înzeitată hotărîre că e o carte mare, o capodoperă, cum se poate susține în legătură cu *Infernul discutabil* (1966). Cartea e construită ca o simfonie (o simfonie sum-bră), pe o temă existențială din zona esențelor și într-o tonalitate inconfun-dabilă, pe care le insinuează totuși citeva pasaje din cartea precedentă. „Eul personal” înalțează temerar în mister și ia act că omul nu e numai o ființă fragilă, precum toate cele ce sint, dar și că e una însemnată de nega-tivitate, de asemenea precum toate cele ce sint. I se relevă astfel infernul, care nu trebuie conceput neapărat spațial, ca o realitate de sine stătătoare, exterioară ființei, la care ar fi condamnat „cel ce greșește”. Infernul rezidă mai degrabă într-o potențialitate malefică a condi-ției ontice, actualizabilă ușor, adesea prin simplul fapt de a fi. Primul este incon-testabil, neindoielnic, evident: infernul (să-i spunem așa) indiscutabil. Cel de al doilea este contestabil, indoielnic, echi-voc: „infernul discutabil”. Acesta e in-fernul lui Ion (Alexandru) Deznădejde: calvar senzorial, tortură sufletească, pă-timire spirituală.

Dacă fibra malefică e constitutivă, dacă potențialitatea infernală derivă dintr-un blestem ancestral, dacă damna-țiunea e o evidență, ce-i rămîne omului de făcut? E întrebarea care premerge poezia propriu-zisă, dar și aceea care o

provoacă prin răspunsul pe care l-l dă tînărul poet de douăzeci și patru de ani: ceea ce are omul de făcut e de a-și asu-ma drama și de a-și trăi viața care i s-a dat, înfruntînd orice capcane și întorsă-turi ale destinului. E „recomandarea” poemului liminar (în consens cu epigra-ful din Shakespeare: „Din disperarea mea se naște o mai bună viață”) care adoptă perspectiva lui Oedip, personajul ce reprezintă un „summum” al aventurii tragice; o „morală” în versuri tăioase, de a căror limpezime amețitoare nu te poate apăra decît ideea că propun o soluție existențială prin apel la întâmplări mul-tice: „Vieți! Indemn de ultim adio i-aș da: / De-ar fi să îți ucizi nu tatăl, / ci propria ta teastă zdrobind-o zi cu zi / sau fiicei tale-n pîntec să-i otrăvești odorul, / tot să te naști, pentru a fi, a fi. // Chiar dacă drumul duce nicăieri, / chiar de nu-i drum ci numai o eroare. / Eroarea însăși e un ce nebun / Cum vina mea mi-e stranie onoare”. Numai un adoles-cent cu o psihologie de Narcis cîntic își putea îngădui acest teribil unghi „sap-iențial”.

Întreg volumul, unul foarte consistent și cantitativ (numără două sute de pagini), alcătuit din poeme compacte, care se zvirecolesc în pagină și o zdrobesc prin greutatea lor, dezvoltă la proporții cosmice monstruozițiile imaginare pe care le conțin condiționalele din poemul liminar: sint monstruozițiile care ar trebui ignorate pentru a putea trăi. Nici un alt poet român nu s-a încumetat să fantazeze cu atîta dezinvoltură în dez-mărginirea terifiantului ca încă foarte tînărul, în 1966, Ion Alexandru și nici un altul n-a demitizat cu atîta cru-zime ca acela care va deveni, numai peste cîțiva ani, un slujitor fervent al spiritu-lui sacru.

Tehnica proiectivă e vizibilă: pre-domină juxtapunerea în planul formu-lării și aglutinarea în planul imagistic, procede care se complică și se confun-dă la nivelul expresiei. Le sustine însă un enorm suflu deformativ, care nu uită nimic din ceea ce poate înspăimînta fie prin propria-i fire, fie prin ultragrie-re ei. Dintr-o realitate comună, înde-osebi naturistă și rustică, poetul culege diformitățile de-a gata și le însoțește de comentarii batjocoritoare: „Ciube de cîmp, spieretore strani, / oricît ați sta de veghe — sobolanii / vă fură rodul de sub nas! / Și vulturii se balegă-n pâlă-ria voastră — / ce-i pasă ciocirlii de-un crac caraghios / lipsit de cel mai ele-mentar zbor?” Prin hiperbolizare, efec-tele ciclicității climatice împing natu-rea la incidența apocalipsei: „Frunzele se chircoșe / ca și cum o oală fierbinte / le-ar opări tot timpul. / Singele-și pără-sește albiile firești / și se adună cior-chine suprapuse / pe la-ncheieturi”. Ca și altă dată, poetul nu se rezumă la a compulsa imagini; că le înregistrează sau le inventează, el își arogă deschis funcția de agent demistificator. Furiei sale profanatoare — care nu poate fi pusă decît în descendența concreșcută a suprarealismului și a expresionismului — deși desenul are de multe ori naivitatea icoanei pe sticlă — îi cad victimă tot soiul de realități, materiale și spirituale, pe care mai tîrziu, în epoca imnelor, le va proteja cu strășnicie: pîriul, arborele, bolta cercască, astrale, zeul etc. Iată, la întîmplare, un asemenea cumplit puseu sardonice: „...Pîriul scîrție printre bolovani / și brazii plini de rîie se scarpină / de inima mea, / latră cîinii pămîntului în peșteri / ermetice. / Îmi vine să mă spînzur de limba / lui Dumnezeu. /... / Luna, miță, gîfînd, / începe să-și verse puii uzi / prin gropile cerului”. Tot ceea ce intră îndeobște în registrul sacralului benefic e „infernizat” cu tenacitate. Chiar și ciocirliile, păsări prin excelență solare: „...ciocirliile s-au îngrișat ca puii de cîrțiță; / le prindem cu slănină și busuioac în capcane”. Pînă și cîntărețul antic, vestit pentru puritatea sentimentului său: „Orfeu întoarnea capul să scape de Euridice”. În fine, mama și pă-storul mioritic. *Nec plus ultra!*

Infernizarea grotescă la care proce-dează Ion Alexandru nu e gratuită. Ea trebuie să sugereze, la modul memorabil, postulatul existențial pe care-l afirmă poemul inițial și îl reia, încă mai lim-pede, o *Viziune*: „Pînă la granița ce desparte copilăria noastră / de vîrsta în sine timpul se numește / țara infernu-lui”. Și totuși, în această apocalipsă apare, ca o floare parazită, o imagine cristalină. Una singură: „De atîtea clo-pote la gîtul turmelor / trase în jos de miile de ani / pămîntul este / cea mai curată / lacrimă” / din univers”. Acest vestitor al transparentelor fundamentale din imne ține piept — contraziind-o, dîndu-i cu tîfla — întregii apocalipse.

Indoielile convertirii

Putea fi sporit imaginarul paroxistic din *Infernul discutabil*? Indiscutabil, nu. Trebuia, dimpotrivă, părăsit. Întîmplarea a făcut ca un fapt de viață să iasă în întîmpinarea legii poetice. După editarea infernului său, tînărul Ion Alexandru a avut șansa de a-și împlini o dorință infocată: aceea de a aprofunda, pe ur-mele unor străluciți predecesori, ca Er-minescu și Blaga, limba și cultura germa-nă. Poetul s-a transformat radical în perioada acestor studii. În Occident, el sondează însă altceva decît ceea ce își pro-pusese: spiritualitatea răsăriteană. Primul fruct al acestei revelații îl va constitui placheta *Vămile pustiei* (1969), scrisă, cum se menționează în finalul ei, la Freiburg (septembrie 1968 — februarie 1969). Deși semnează încă „Ion”, poetul, e aproape altul. Noua lui poezie ține, prin atmosfera sacrală și prin natura simbolisticii, de vîitoarea lui imnografie.

Și totuși, poezia din *Vămile pustiei* are puternice contingențe și cu poezia pre-cedentă. Chiar condiția metaferei prin-cipale e asemănătoare cu aceea a infer-nului. Cum nici infernul, nici pustia nu poate fi redusă la indicele topografic. Sugestiei de vastitate plană și sterilă i se adaugă sugestiile de solitudine care covîrșește și de mîhnire căreia i se cau-tă leacul: așa cum infernul discutabil e o dimensiune internă a ființei, tot astfel este și pustia.

Cea mai importantă relație, oricît ar părea de ciudat, *Vămile pustiei* o păstrează, așadar, cu cartea apocalipsei. Dacă poetul împrumută liniile scenariului din legenda populară grecească purtînd același titlu, e cu atît mai plin de tîlc. Scriind capodopera neagră care e *Infernul discutabil*, el a comis un hybris, a căzut într-un păcat, de care nu se poate spăla decît pătîmind în... pustie. Iar pus-tia poetului nu poate fi decît o realitate imaginară. În *Vămile pustiei* este de recunoscut efectul unei ispășiri de felul celui din Purgatoriul dantesco. De aceea, tonalitatea e încă întinocată („Ce-i sufletul meu, ce te doare / De-atîta vreme nu mai sunt cu tine / Am fost plecat, bătut și umilit / Și iată-mă întors printre ruine // Cine sunt? De ce venit-am oare / Mi-e străin totul totîi îmi spun străin / Cel mai hult și singur de pe lume / Încotro merg? De unde vin?”), deși versul s-a purificat; spațiul singu-rătății pătimitoare e suspectat sistematic de reziduiuri infernale („E putred ceva-n lume-n capul ei / Ceva s-a copt și-acuma se revarsă / Și curg puhoaițe spumele potop / Peste cîmpia asta puturoasă”), deși e conceput alurea ca un absolut al purității („Pustie, oh, Pustia mormintul meu curat”); spaima de implacabil în-floresc într-o elegie cu remanențe ado-lescentine („As vrea să mor mai cu-rînd, curînd / Cît mai sunt încă tînăr și cît mai am în vine / Singele-adine involburat și cît / Mai curge în obrazul meu rușine / Cît mai pot plînge și cît mai sunt copil / Și cît mai am o mamă să mă poarte / Spre cimitir pe drumul spre izvor / Într-un sicriu de scinduri înghețate”), deși „pustia” ar fi trebuit să preîntîmpine asemenea nostalgii proprii mai curînd omului care n-a putut scăpa de coasta lui infernală; demonul care demitizează hitru încă îl mai în-cearcă pe poet, și chiar în momentele esențiale ale procesului spiritual (finalul cărții sună astfel: „E ceva fără nume în Pustie / Mult mai nebun decît o nebu-nie / Un fel de ingeri mulți pustii ce se sărută / și Diavolul plîngînd le cîntă-n alaută”), semn că tentația rămîne încă o amenințare reală și, în fond, binefăcătoare poeziei.

Convertirea rămîne un act formal dacă nu angajează (și) structura de profun-zime a ființei. Or, *Vămile pustiei* au ton-ul eterat al imnelor, dar nu respiră încă starea lor de rivnită „plenitudine”. Vor trece ceva ani (*Imnele bucuriei* apar în 1973) pînă ce tînărul „blond, cîrn, lun-gan și cu urechi barbare” (cum se înfă-țișa el însuși, cu sarcasm, în *Viața deo-camdată*) se va metamorfoza. Cînd sol-zii suferinței, întipăriți pe chip, vor că-dea, permițîndu-i să se destîndă ca în-tr-un nimb; cînd sprincenele se vor re-laxa, pentru ca ochii să se îmbete de lumină; cînd buzele se vor desclîșta și vor da impresia că murmură și de nu rostesc nimic; cînd părul aurii se va răvăși hieratic — atunci Ion va deveni Ioan; Ion Deznădejde, Ion Iubire. Cel dintîi va rămîne în urmă ca un avatar care și-a încheiat rolul.

CONSTANTIN SORESCU

MARIUS VICTOR DUMITRACHE, Tirgoviste — Cind o scrisoare incepe cu „Hai noroc” si se termina cu „al dvs., cu respect”, chiar daca „noroc” e scris **norock** si chiar daca formula de inchiere e de fapt dublată de o alta („S-auzim numai de bine”), care o precede, curiozitatea pentru textele care o insofesc scade, nu creste. Insa aceasta oscilatie intre o modalitate de adresare usor trznita si una cu sonoritati rebarbative, cam cazonă (o folosea des un celebru soldat, ati citit oare pe Hasek ?!, amintiti-vă de Svejk: „cu respect va raportez...”), nu e totusi fără legătură nici cu lista autorilor preferati, inșirati alandala („Mă preocupă indeosebi Doinas, Blaga, Labis, Stănescu, dar si Dinescu, Păunescu, Pituț, Rău, Mugur, Buzea, Blandiana, Genaru...”), nici cu versurile, acestea făcând parte dacă am înțeles bine din două volume (**Atingere magică și Apucă de unde poți**) aflate în manuscris. Greu descifrabile (nu aveți o grafie prea comodă) versurile sînt un amestec de formulări proaspete și reperi unele surprinzătoare și de clișee de cele mai felurite proveniențe, de la romantiosul desuet („Priveste cum plouă peste noi cu argint”) pînă la facile metaforizări („Fiecare din noi / își duce singurătatea / la creșă luni dimineată” etc.). Din această deocamdată foarte confuză mișcare poate iesi totusi ceva: aveți o certă inclinație spre o lirică a ricanării (**Fuga printre riduri**, care incepe astfel: „Coase-ți buzunarele, fă ceva !”, e în acest sens ilustrativă), cam suie, cam hai-hul, într-o dungă, vag insolentă, însă cu un anumit haz. Este nevoie însă de o clarificare interioară, de multe lecturi, de stăpînit și strunit bine cuvintele — pentru a dobindi, într-adevăr, acea libertate jucăușă ce s-ar părea că vi se potrivește cel mai bine. Puteți trimte și proza scurtă, cu încredere.

CLAUDIU MAGRUN, București — Hotărît lucru, e săptămîna corespondențelor cu început „deosebit”. Transcriu: „Bună ziua. Mă numesc Magrun Claudiu și sînt elev la unul din liceele Capitalei. (...) Vă trimit un fragment dintr-un roman încă neterminat, dar scris trei sferturi. Sper să nu vă indisună. Mă scuzați dacă o să fie tocmai contrariu”. Romanul se numește **Decăderea sufletelor noastre**, iar actiunea din fragmentul trimis este simplă și simbolică. Dol, este de presupus, tineri îndrăgostiți stau pe malul mării, privindu-i „nemărginirea și frămîntarea comparată de mil și mil de ori cu zbuciumul vieții”. Aici autorul introduce o reflecție personală: „Dar poate nimeni nu se gîndise și la celălalt aspect al mării: străfundurile, unde pacea se în-

stalase de vocuri, alături de beznă de necuprins”. Dacă în „celălalt aspect al mării”, adică în „străfunduri”, pacea stă „alături” de beznă, pe mal, cei doi sînt și ei alături: „Se găseau amîndoi într-un amurg incandescent unul în brațele celuiălalt încundu-se cu pescărușii și cu marea, răsfirind nisipul plajei prin sîta degetelor, construind și dărîmînd castele și idealuri, și iar refăcînd visurile cu baze solide, trainice pentru o viață lungă dusă în doi, în trel...”. Dată fiind dispunerea („unul în brațele celuiălalt”), se înțelege cit de mare este forța iubirii din moment ce, stînd așa, reușeau să se joace „cu pescărușii și cu marea”, să cearnă printre degete „nisipul plajei” etc., mai ales că în continuare se precizează că protagoniștii se aflau într-o „înclăstare dorită”. Cei doi intră în mare și, contopiti, au „viziunea viitorului”, adică „erau de

ceea ce vă poate reprezenta, sacrificîndu-vă personalitatea pe altarul dorinței de a vă vedea tipărit. Dacă răspunsul meu, defavorabil fără ezitare, era „cam lipsit de gentilețe”, cum poate fi numit, atunci, gestul unui poet inzeștriat (fiindcă sinteti un poet inzeștriat!) pentru care nu există ezitări cînd vrea neapărat să publice?! Să sperăm că din această întimplare (versurile trimise pentru a fi tipărite în revistă au ajuns din întimplare la „poșta literară” și au primit un răspuns negativ, desi autorul lor a fost publicat de „aproape toate revistele din țară”) e totusi ceva de învățat, iar dacă nu considerați că pentru un autor ce a putut fi citit „în aproape toate revistele din țară” este dezonorant să apară și la **antologia „poștei literare”**, atunci voi reproduce cîteva poeme din seria celor trimise acum. În orice caz, în spațiul acestei

evitai imbinările gen „porumbul dragostei”, „buzele cerului”, „ecologie interioară” etc., încercați să evitați metafora căzîntă și retorismele de factură publicistică. Încercați să percepți cuvintele în tainica lor materialitate. Încercați!

VIDIU DURAC, București — Aveți o perspectivă justă asupra versurilor pe care le scrieți: „Citește multă poezie și în timpul liber încercă să mă delectez scriind versuri”. Dovadă această glumă: „Eu, Tu, El sau Ea / Ce poate fi mai simplu / Decît o-nșiruire de copaci / Doar cînd vîntul începe polenizarea / Ne-om clătina / Mai mult cred că ne vom atinge / Ba cred că ne vom săruta în diagonale / Sau că o să înflorim cu crengile în jos”. Dacă v-ați delectat scriind-o, este totul în regulă, activitatea dv. din timpul liber și-a atins scopul.

MARIUS SĂRBU, Lugoj — Noile „încercări lirice” sînt inegale și ele („putrefactia misterelor”, „stelele cu ideile lor fixe”, „peștii savurind căderea nopții” ar fi limita cea mai de jos; de reținut acest fragment, detașat dintr-un context confuz: „Trist, ca floarea de colț / poetul, ca să rămînă / trebuie să moară de o mie de ori / pentru ceilalți și o singură dată / pentru el însuși” — ar fi limita de sus). Mai trimiteți, dar cu auto-exigență.

M. I. NICOLAE, București — Greu de citit, din cauza unei grafii abla descifrabile, proza dv. are anumite calități (vervă, naturalețe a replicilor), dar e stîngace compozițional și intervenuele naratorului plătesc un greu tribut clișeei jurnaliste. Mai trimiteți, dar numai texte dactilografiate.

SORANA DIMA, Lugoj — Cugetați excesiv în versuri de această dată reci, lipsite de emotie. Iată **A murit un om**: „Filmul visurilor s-a rupt / într-o clipă viața s-a condensat / în imagini uitate pe rețină / și-au explodat în mil de portrete... / Pumnii strînși denotă / revolta împotriva fragilității”. Un vers mai sugestiv („dorul de tine a umplut un oras”) e parcă rătăcit într-o mare de prozaisme. Compozițiile de acum suferă de crispare.

ANGELA BACIU, Galați — Mi-ati trimis scrisoarea și fotografia adresate de fapt lui Daniel Dimitriu, iar criticul iosean a primit, probabil, textele destinate acestei rubrici: ati incurcat plicurile, se-nțimplă! Oricum, versurile de acum arată un vădit progres.

Rubrică realizată de **MIRCEA IORGULESCU**

acum trel. Amîndoi și ea”, fiindcă „perpetuarea dragostei inoculase în micul ghemotoc trîncia lor sufletească”.

Ar fi bine să lăsați baltă romanul și să vă apucați de citit.

TITUS-LIVIU GUVIR, București — Tot elev, în clasa a XI-a, trimite o proză satirică, atît de corectă încît autorul pare să fie o persoană ieșită demult la pensie. Nu e păcat să scrii atît de sălcu cînd ești atît de tînăr ?!

IOAN GĂBUDEAN, Tirgu-Mureș — De data asta e, într-adevăr, altceva. Vă înțeleg reacția la răspunsul anterior, pe care îl socotiți „cam lipsit de gentilețe”, dar credeți oare cu adevărat că despre „gentilețe” mai mult sau mai puțin absentă este vorba ?! Spuneți „am vrut și eu să public o poezie și în SLAST”, așadar ați trimis texte pe care le-ați compus după atît de înșelătorul criteriu al „publicabilității”, conformîndu-vă unor canoane deduse și însușite cu un anumit, să-i zicem, pragmatism, dar — cum se vede din poeziile trimise acum — renunțînd la

rubrici nu funcționează criteriile mai mult sau mai puțin exterioare ale „publicabilității” (ale „gentileții” cu atît mai puțin!), ci ale talentului și ale valorii.

TRANDAFIR SIMPETRU, Făurei — Cele „sapte poezii (dacă pot fi numite așa)” arată mai mult o frămîntare interioară, o nevoie de mărturisire turnată în versuri fiindcă nu a fost găsită o altă formă de exprimare. Nu sinteti singurul autor care apelază la poezie în scopuri terapeutice, chiar în absența unor puternice aptitudini. Strict literar, cele șapte compoziții nu indică existența unei înzeștrări deosebite; dar e recomandabil să continuați și să mai trimiteți, poate în spiritul acestor sumare notații: „Foc / și restul plîns. / Negură / Lacrimi și fum. / Iar eu / Pe undeva / Pe această / Aglomerată planetă...”.

CRISTINA AGHEORGHIESEI, Iasi — Merită să perseverați, desi deocamdată este vorba mai mult de turburi predispoziții; încercați să le captați și să le dirijați prin lecturi. Încercați să

CĂRȚI TRADUSE

Am ambiționat ca prin titlul acestei recenzii să sugerez în esență un punct de vedere asupra poeziei lui Eugenio Montale, propuse atenției cititorului român acum, prin antologia lui Marian Papahagi (Editura Dacia, 1988), antologie relativ cuprinzătoare, din moment ce conține aproape jumătate din numărul total al poemelor marelui scriitor.

În fond, Eugenio Montale scrie o lirică împregnată de impresiile realității imediate, discutată în articulațiile ei subtile, văzută de o lupă măritoare, detaliu cu detaliu în devenirea ei. Este o lirică care de fapt se poate povesti în sensul în care ea însăși este o poveste. Poezia lui Montale este tot timpul în marginea realității, în marginea anecdoticului, a localizării stricte, a ocazionalului, cu un cuvînt. Printr-o insistență absolută a privirii (nu exasperată ori exasperantă, nu radicală la nivel formal, nu paroxistică, căci lipsesc totdeauna „nervii”, ostentația atitudinii, senzația de sleire, epuizare a subiectului liric, dar și aceea de exuberanță, concretizată într-o expresie clocotindă, răbufnind de prea-plinul interior) se descoperă, intolerabil de schematic spunînd, toate latențele poetice ale realității. De fapt, propoziția avansată cîteva rînduri mai sus este susceptibilă de o corectiv: nu e vorba de o lirică în marginea anecdoticului, una de factură, prin punctul de plecare, ocazională, ci chiar anecdotică și ocazională sui-generis. Atenție, însă! Marea lecție a lui Montale este de a fi reliefat prozaismul aparent al „materialului” se datează (pseud) poezilor. Aceștia au făcut ca în timp să se creeze opinia că propice exclusiv poeziei este rezultatul sublimării realului, tocmai datorită lipsei lor de har. Și totuși la Eugenio Montale nu este vorba în ultimă instanță de o reabilitare a

realului. Teoretic poetul (altfel o atît de inzeștrată minte speculativă) nu descoperă nimic pentru alții. Un anume drum deschis de lirica sa este și închis prin ea. Montale este poetul cel mai refractar în a avea epigoni. Ultimele două aserțiuni cer cîteva explicitări, absolut necesare înțelegerii figurii poetului, spiritului creator. Poezia de reabilitare a realului este una prin excelență polemică, „scrisnită”, repunînd în drepturi un „obiect” depreciat ori survolat. Lirismul rezultă atunci din dispoziția vituperantă, vindictivă, romantică (tipologic) în ultimă instanță. Și la noi, poeții adoratori ai realității netransfigurate (apa-

rent netransfigurate!) de la Geo Dumitrescu pînă la Mircea Cărtărescu, au un dat fundamental lăuntric romantic în sensul că mereu se războiesc implicit și explicit pentru a impune un crez poetic. Originalitatea lui Eugenio Montale rezultă, sînt convins, din hiperriguroasa respectare a unui anume ritm, datorat urmării, iarși riguroase, ale datelor de fond aparținătoare temperamentului elului artistic. Este un ritm care păstrează cu constanță o anume derulare lipsită de pripeală, rod al unui temperament etans la ispița acestora, lipsit de inflamări. Contrar a ceea ce se crede indeobște, nestăpînirea temperamentală nu este frecvent o sursă bună conducătoare de lirism. Printr-un calm fără fisură expresia unei firzi (a elului liric) care nu se încălzește excesiv niciodată pe „secvențe” izolate. Eugenio Montale are o miracu-

loasă (fiindcă dă impresia a fi completă) receptivitate la toate articulațiile, mai mult, microarticulațiile existenței și devenirilor. Predispoziția colerică, a subiectului artistic, oricare i-ar fi forma de manifestare este, în genere, fatal restrictiv: un poet de atare factură își concentrează atenția asupra unor anume elemente ale realității lăuntrice, rămînd opac la altele, și, în consecință, cînd încearcă să le îmbăieze în limba propriului lirism operația rămîne fără succes, uscarea „obiectului”, dacă se poate spune așa, producîndu-se instantaneu. Eugenio Montale, dimpotrivă, se uită atît de adînc, înfinit de prelung, împrejur, încît cadrul își scoate la suprafață (și predă) toate latentele poetice. El nu descoperă în fond o poezie ascunsă a elementului umil din preajmă, ci dă impresia a „studia” cadrul, oprindu-se, pas cu pas, (așadar, respectînd acel ritm

ciu, fiindcă totul este o universală, muzicală devenire, o veșnică rotire, o unduire de corși e ricorsi, analogă într-un fel celei de regăsit la Sado-veanu în literatura noastră. (Dincolo de diferența de „gen” artistic, de cantitatea operei o apropiere se poate face între cei doi scriitori amîndoi fiind niște hiper-intenși potoliți vizionari: această molcomeală transfiguratoare la prozatorul nostru se exprimă prin abundență de producție literară, la Montale efectul esențial rămînd același, printr-una operă lirică relativ redusă, ritmul derulării poemelor fiind și ritmul scrierii cărților, cu pauze majestuoase în amplexarea lor). Iată un exemplu, din **Oase de sepie**, cartea inițială a scriitorului care studiată analitic confirmă ceva din particularitatea estetică ce am încercat să o conturez. Confirmă, mai bine zis, totul, fiindcă rareori la un scriitor poți recunoaște după un

franjuri, pentru a-și face loc, cu o timiditate abia ghicită, un imn matinal al invadării cadrului de către tonalitățile luminoase. Interesant, aceste lucruri, la urma urmelor comune, sînt puse în evidență prin tipul de **curgere poetică**, iar nu prin tropi, aceștia avînd funcția unor excreșcențe benefice, dar nu esențiale, fiind în ultimă instanță sateliți, planeta trebuind a fi considerată ritmul de o incetinelă punătoare în lumină a unei totalități (căci lectura dă o impresie de **complet**, de definitiv; în acest sens exemplar se autodefineste poetul însuși; „Altfel am fost: om concentrat ce privește / în sine, în ceilalți clocotul / vieții ce fuge — om ce-nectinește / în fața faței, pe care nimeni, apoi, n-o distruge”), de irizări metafizice.

Ediția lui Marian Papahagi este aproape ireproșabilă. Prefața indică posibilitățile în critică ale autorului, care a ajuns la un discurs de o maximă concentrare în rafinarea lui profundă. Textul este o adevărată introducere în opera... în nuce. Calitatea traducerilor face să se înțeleagă ceva din acea respirație de balenă curgînd în rîstimpuri, arare, în jeturi epice, ce o transmite originalul. Foarte bună și selecția de texte critice, ale lui Montale însuși ori aparținînd unor comentatori italieni (în total sînt incluși zece) ai operei sale. De asemenea, de o indiscutabilă utilitate este prescurtarea și prelucrarea cronologiei publicate de Marco Fori în volumul **Per conoscere Montale**. O singură observație aș avea de făcut: notele explicative, aparținînd fie scriitorului, fie alcătuitorului ediției, trebuiau puse, cred, într-o secțiune aparte. Lectura pe care o faci, fără să vrei, unui poem și apoi imediat diverselor lămuriri distrage atenția și într-o oarecare măsură, de la explicații și de la — ceea ce e mult mai important — parfumul, susținut, amețitor, precum al plantelor de seră din **Ghepardul lui Lampedusa**, al poeziei.

VICTOR ATANASIU

Marea lirică impresionistă

inefabil despre care vorbeam) și arătîndu-i nu anume valențe ascunse, ci cele existente, vizibile chipurile „cu ochiul liber”, dacă în genere, acesta nu ar fi înclinat spre grabă. Se poate spune că Montale e un mare liric, fiindcă este un etern flegmatic. Poezia lui este impresionistă „în sensul că transcrie toate impresiile posibile stîrnite de „obiect” într-un pseudoamalgam (fiindcă organizarea internă altfel, se vede limpede, este acută, și, în felul ei, implacabilă), în care și se inculcă strivitoarea senzație cit de dens — pînă la sufocant — poetic este prozaicul înconjurător. Prin „descriptia” nemiloasă făcută fără urmă de oboseală se inculcă o viziune a devenirilor cosmice, a întredărierii între datul casant, ofensiv al existenței, și cel filligranat, de o delicatețe sortită pierii, a necesarei lor întrepătrunderi a aparentului sacrifi-

osclor masivul schelet al operei ca la Montale: „Dar amăgirea-ncețeașă și timpul iar ne-aduce / în orașele zgomotoase unde albastrul se-arată / doar în bucăți, sus, printre cornișe. // Ploaia ostenește pămîntul, apoi; se-ndesește plictisul iernii printre case, / lumina se face avară — amară și inima /. Cînd într-o zi printr-o poartă deschisă / printre copacii din curte / ni se arată galbenul lămiilor; / iar gerul din inimi se desface / și-n piept ne revarsă / cîntecele lor / trimbițele de aur ale solarității”. Este finalul poeziei **Lămiile**. Cum se remarcă, găsim nota lirică lipsită de orice adumbriri, sentimentale, a pătirii sublimului natural, agravat prin urmărirea insistent-răbdătoare a devenirilor între spleenul, adus de vidul în evenimente — mai tragic fundamental decît evenimentele tragice, — urmată de necesara, molcomita rupere a norilor în

Marele Sfinx în primejdie

Presa egipteană a anunțat cu îngrijorare — și imediat opinia publică mondială s-a făcut ecoul acestei îngrijorări — că Marele Sfinx, paznicul piramidelor de la Ghizeh, este amenințat de o gravă deteriorare. Ceea ce nu au făcut miliardele și interperțiile, a reușit poluarea care stigmatizează existența cotidiană a lumii moderne.

Ni se spune că din trupul colosal al Sfinxului — lung de 70 m., înalt de 20 m., urechile măsurând 1,27 m., fiecare, gura 2,30 m., iar nasul, cit i-a mai rămas, 1,70 m — s-au desprins și au căzut pe jos plăci de mărime diferite. Desigur, măsurile urgente au remediat situația, dar rămâne întrebarea dacă formula lianților folosiți va corespunde și dacă se va reuși salvarea acestui monument, unic în felul său, care, din păcate, este foarte șubrezit.

Să sperăm că omul veacului nostru, care a

gădit cheia altor taine ale naturii, va găsi și calea cea mai potrivită pentru remediere, sau, poate, chiar modalitățile pe care precedesorii săi din antichitate le-au folosit la edificarea atât de durabilă a acestui monument.

Ingrijorarea întregii lumi pentru soarta Sfinxului este impresionantă, dovedind solidaritatea umanității în ciuda adversităților de moment. Ea este și foarte explicabilă.

nigmatic visător și talcitură oblăduitor al somnului faraonilor din necropolele în fața cărora stă impasibil, cu uriașele-i labe întinse în față și cu capul ridicat semeț în sus, pentru a scruta mai ușor depărtările.

Mulți spun că el însuși e o necropolă și că poartă în trupul lui o criptă cu mumiă respectivă. Alții susțin că de fapt nu este o statuie, ci o stîncă rămasă de pe

de femeie care, așezată la răspintii, impunea trecătorilor dezlegarea unor enigme și devoro pe cei incapabili a-i răspunde. Legenda spune că atunci când Oedip i-a dezlegat enigma, sfinxul s-a aruncat, de necaz, în mare.

Orice sfinx egiptean are trup leonin, dar cap de bărbat, mai ales de faraon, ca simbol al forței și al tainei, devenind cu timpul simbolul universal al tăcerii de nepătruns.

Marele Sfinx, edificat din ordinul faraonului Khefren, al cărui cap se pare că-l poartă, prin gabaritul său ieșit din comun, prin seninătatea înfățișării sale, pe care doar tunul soldaților napoleonieni a reușit s-o ciuntească — de ciudă că nu l-au putut lua ca trofeu — prin așezarea sa în fața împunătoarelor piramide, prin aurul pus-tiului din jur și albastrul înalt al cerului de deasupra, dă amploare nemăsurată acestui simbol.

VERA POPESCU

POPASURI

Sfinxii, în Egipt, sînt cu nemiluita. În general, curțile vechilor temple abundă. Sînt, însă, de mici proporții și fără semnificație deosebită. De multe ori sînt făcuți în serie, ca, de pildă, la templele de la Luxor și Karnak sau pe alea ce leagă cele două temple. Marele Sfinx rămîne un unicat, o operă colosală ca proporții și deosebită prin semnificația de e-

urma excavării platoului înconjurător, pentru alimentarea cu apă a piramidelor, stîncă ce, sub dala artiștilor, a primit împunătoare sa înfățișare. În orice caz, în vechime egipteni îl numeau Shespank — adică „statuia vie”. Denumirea de sfinx i-au dat-o grecii.

Aveau și grecii sfinxul lor, imaginat ca o leoaică înaripată cu cap

Fotbal de gală

Vă cam place, nu-i așa ? ! Europa fotbalistică începe să ne știe de jupini, intrucît pe unde trecem adunăm cu sîrg victorii și aplauze, indiferent de adversari. Băieții noștri au dat-o pe fotbalul de gală și traversează cu motoarele în plin meci după meci și tur după tur ! La Sofia se vorbește încă despre noi cu uluială și, între timp, echipele de club continentale au mai impus respect altor sprinteri care visau să se califice în detrimentul nostru. La București, Steaua lui Gică Hagi a dat un recital de gală bătrînului Rinat Dasaev și alor săi, dăruindu-i cu trei goluri care au și ele tilcul lor, semnificînd limpede turul al treilea, în care campionii României sînt ca și urcați. La Dundee, în frumoasa Scoție, Dinamo și Lucescu s-au retras la vestiare în ropot de aplauze, pe care, iată, pînă și... zgîrciții scoțieni le-au dăruit românilor, din inimă și cu mîrînimie, mulțumindu-le pentru super-fotbalul jucat la fața locului. Mai complicat a fost la Minsk, în alt colț de lume, unde Victoria a luptat din greu nu numai cu Dinamo din localitate, dar și cu gerul hibernal și, mai ales, cu cei trei arbitri bulgari. Tușierul a uitat să ridice steagul de ofsaidul cit roata carului din care ne-a înscris Zigmantovici, la Minsk, al doilea gol. Și tot dumnealul stătuse cu ochii închiși în prima repriză la faulturile lui Metlițchi, care vizau porțiuni de picioare, între genunchi și glezne. Victoria se va califica, vedeți, nu e simplă coincidență că exact primele 3 echipe românești din campionat se pregătesc să promoveze-n turul III al cupelor continentale. Dropt pentru care campionatul nostru poate să aștepte-n continuare, mai ales că se apropie jocul cu Grecia și-apoi returnul cupelor. Vă cam place, nu-i așa ? !...

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

COLOANA FĂRĂ SFIRȘIT, piesă componentă a complexului arhitectural în aer liber de la Tirgu-Jiu, realizată de CONSTANTIN BRANCUȘI

„Coloana” are următoarele date tehnice : e construită din fier (tuci) pe o armătură interioră din oțel ; are o înălțime de 29,33 m, fiind montată pe un soclu din beton (turnat sub nivelul solului) de 5/5/5 m ; elementul modular al coloanei — romb — mă-

soară la bază 45 cm, iar în deschiderea maximă 90,5 cm ; primul romb este înfipt în soclu la o înălțime egală cu 1/3 din întregul său, fiind împrijmuit de un brîu metalic de 8 cm înălțime și 4 cm grosime. După montare, care a avut loc în toamna anului

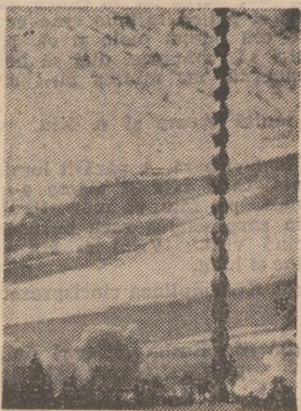
1938, „Coloana” a fost arămită de două ori.

„Coloana fără sfîrșit” a mai fost numită, în funcție de sensul și semnificațiile care i se atribuiseră în încercarea de a i se găsi motivații launtrice și „coloana infinitului”, „a recunoștinței veșnice față de eroii neamului” sau „stîlp al cerului pe pămînt”.

Realizată la apogeul activității creatoare, cînd artistul împlinea 62 de ani, „Coloana” reprezintă un moment impor-

tant în activitatea sa, dar totodată și în cadrul artei moderne contemporane, care află, prin această lucrare, o sinteză superioară, rod al unei concepții filosofice mature, profunde, transpusă lapidar într-un limbaj plastic nou în epocă, novator în spirit, revoluționar în expresie, peren ca proiectare a imaginii scurgerii timpului și universal ca mesaj. Dintre pașii pe care cu modestie recunoștea artistul că i-a făcut pe nisipul eternității, acesta este un pas uriaș, nepieritor.

SIMONA VĂRZARU

CU BORGES ÎN CHINA : O AMINTIRE

Pînă la urmă, nimic din ceea ce Borges a spus sau a scris despre el însuși ca scriitor nu avea să-l afecțeze în vreun fel opera. Indoieli, modestie, aroganță, nimic nu conta. Borges era pur și simplu dedicat scrisului, cărților — întinderea memoriei și a imaginației era definiția pe care o dădea el cărții — și nimic în afară de moarte nu avea să-l rețină de la căutarea adevărurilor simțite prin cuvinte.

Dacă paradoxul și contradicția păreau să domine multe din convingerile și afirmațiile lui Borges, Borges era primul care accepta această dialectică. Într-o conferință despre „El libro” („Cartea”) pe care a ținut-o la Universitatea Belgrano, Borges i-a sfătuit pe cititori să nu citească texte secundare, adică critică literară, ci să meargă direct la autorul original. Apoi, realizînd că în sprijinul poveștei pe care o dădea (ea însăși un text secundar), îi citase pe criticii săi favoriți, Emerson și Montaigne, a spus în pur stil whitmanian „O să mă contrazic (ce conțiază dacă mă contrazic ?)”.

În primăvara anului 1985, după ce ambasadorul argentinian Hector Subiza m-a informat că Borges nu putea accepta invitația Uniunii Scriitorilor Chinezi, pe care i-o înminase personal la Buenos Aires, am fost foarte dezamăgit. Presupuneam că doctorul avea motivele sale și, într-adevăr, Uniunea Scriitorilor Chinezi își exprimase îngrijorarea în legătură cu starea sănătății scriitorului, cu grija pe care ar fi trebuit s-o poarte acestui poet în vîrstă de optzeci și cinci de ani de-a lungul unei luni întregi de călătorii și de conferințe. Să temeau, mi-au spus, că ar putea muri la ei. Dar eu știam că nu va fi așa.

Da, un cancer hepatic l-a ucis un an mai tîrziu, însă în ultimul an de viață

Borges a dictat unele dintre cele mai emoționante poeme ale sale, inclusiv o meditație care a apărut tradusă în limba engleză în revista New Yorker cu o săptămîină înainte morții sale. În ea Borges face speculații întrebîndu-se în ce oras al lumii va muri. Pînă la sfîrșit, rădăcinile sale atît de specific argentiniene, nutritive în cartierele Androgué și Palermo din Rio Plata al tineretii sale, au aparținut — ca și scrierile sale de altfel — întregii lumi. Știam că dacă Borges ar fi ajuns în China, ar fi renăscut, iar chinezii care l-ar fi însoțit ar fi renăscut și ei. El ar fi lăsat expresiile lui în spaniolă și în engleză să curgă într-un anume fel, prin conversații, charlas, traduceri și zvonuri, în spiritul milioanei de chinezi, iar milioanele de chinezi, la rîndul lor, i-ar fi insuflat lui Borges o nouă viață. Scrierile de tinerete ale lui Borges despre China, la fel ca romanele sale

verzite de lingă Chengde, templele galbene taoiste, China ar fi constituit un eveniment major în viața lui.

Ținînd seama de aceste noțiuni, de aceste vise ale mele despre Borges în China, în ultima jumătate de an pe care am petrecut-o în Asia am inventat un Borges în China. Mergînd pe bicicleta mea marca Flying Pigeon pe străzile lăturalnice ale Beijingului și printre imensele piețe bătute de vînturile care aduceau praful de primăvară, fum și nisip din desertul Gobi în ochi, mă gîndeam la Jorge Luis Borges pe care acum știam că n-o să-l văd niciodată în China.

Inițial mi-am imaginat cum ar fi să călătoresc prin această țară împreună cu el și Maria. Răbdarea nesfîrșită a Mariei s-ar potrivea cu normele chineze. Într-un eseu Despre gnostic Borges a scris : „Dacă Alexandria ar fi triumfat

s-ar fi potrivit mai bine cu imaginea lui Laoțze, Chuangtzu sau Confucius decît argentinianul orb care mergea încet ?

Mi-l imaginam pe Borges conversînd cu gînditorii și scriitorii contemporani lui Zhou Jueliang și Ye Junjiang și trîndăvind în refugiu poetului budist Tang, Wang Wei, care l-ar fi invitat într-o călătorie deosebită la coliba lui din munți, unde avea întîlnire cu norii albi. Într-o zi ar fi întîlnit un bătrîn tăietor de lemne, un om ca și el dar cu vederea bună. Ar fi intrat în vorbă și ar fi ris, pierzînd noțiunea timpului, uitînd total de întoarcere pînă cînd inserarea ar fi coborît pe gardurile de trestie din satul învecinat. Munții s-ar fi învăluit în ceața verzeie de care Borges se simțea întotdeauna înconjurat din cauza vederii sale proaste. Întregul peisaj și-ar fi asumat viziunea lui de cețuri albastre și galbene, și în concordanță cu principiile budiste pe care de atîtea ori le interpretase pentru cititorii occidentali, scriitorul ar fi devenit o parte din muntele-apă, adică din peisajul de lingă Chang'an. El nu mai privea spre pămînt, ca într-o oglindă, pentru a se vedea pe sine. El însuși era o formă, un punct într-o oglindă mare, unul dintre cei zece mii de plop, pini și izvoare care alcătuiau profilurile roșietice ale toamnei.

Noaptea, în camera lui ar fi dictat poeme noi. Eu le-aș fi citit. De obicei, mergînd spre universitate pe bicicletă, pe drumurile aglomerate și murdare de bălegar de măgar, aș fi încercat să-i memorez ultimele versuri. Din moment ce în Cabală lumea este o metaforă, poate doar un singur cuvînt, la fel China era o metaforă a revelației.

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

BORGES DESPRE BORGES

Marturii unei mari conștiințe

În livada arabă a lui Averroce, scrierile despre cabală, sau cele fixate într-o bibliotecă babiloniană, sau într-o junglă precolumbiană, au fost visele unui erudit. Văduva pirat Ching din Istoria universală a infamiei reprezintă un exemplu de modul cum el manipula faptele sau birfele istorice. Într-o Chină vie presupun că ar fi folosit aceleași lentile ale realismului fantastic cu care îl observase pe călătorul Juan Murana în peregrinările sale prin mahalalele din Buenos Aires. Tot așa ar fi descris China, munții de varză albă la capătul gangurilor umede de ciment, mulțimea de bărbați îmbrăcați în maieuri de corp care stăteau în jurul exoticelor hutongs și, printre dealurile abia în-

locul Romei, povestirile extravagante și incalcate pe care le-am rezumat aici ar fi fost coerente, maiestuoase și foarte banale. În China, înțelepciunea discretă a Mariei, aluziile și percepțiile ei subtile ca și risul ei, ar fi fost foarte banale ; iar Borges, amator de ruine vechi în desert, altitudini aride, amurguri și grotesc, și-ar fi putut petrece vara cu mine, o vară pe care eu aveam s-o trăiesc atît în orașele din desertul Gobi, în Turchestanul chinezesc, cit și mai departe, spre sud, pe platourile din Tibet lipsite de aer, colorate în albastru și muștar. Acum mi-l imaginam pe Borges în decoruri variate. Știam că i-ar fi captiva pe chinezi — ei n-au depășit imaginea înțeleptului, sihastrului, călugărului și cine altcineva

PROZĂ DIN R. P. CHINEZĂ

A Xiu implinise 14 ani și nu visase niciodată. Vara, de obicei, fetițele se adunau și își depănuau visele pe care le avuseseră noaptea. Unele visau că le crescuseră aripi și zburaseră în înalt prin nori și coadă. Unele visau că alergaseră prin mare și săriseră 2 li (li = unitate de măsură egală cu 500 metri - n. tr.), altele că se rostogoliseră într-o prăpastie și nu pățiseră nimic, ba chiar căzuseră într-o oală cu supă fierbinte, de prune amare și mincaseră pe săturate. O altă fetiță visase că se plimbase cu un băiat și dormiseră în trunchiul unei sălcii pe malul râului. Așa povesteau ele, iar A Xiu stătea deoparte și asculta în tăcere. A Xiu nu ridea. Segindea că toți ceilalți știa să viseze, ea cum de nu putea oare?

Tovarășele ei de joacă spuneau că A Xiu este neghiobă, nici măcar un vis nu știa să țină. Dar A Xiu nu era deloc neghiobă. Ele făceau parte din grupa a patra a anului doi de liceu. În total erau pe-le 180 de elevi și cu toate acestea în fiecare perioadă de examene A Xiu era printre primii zece. Odată chiar fusesse a treia. Dar pentru că nu visa, tovarășele de joacă o ironizau adeseori, uneori chiar o îndepărtau din grupul lor și o gonau pînă departe. Ei spuneau:

— Tu nu povestești nimic, întotdeauna ne ascuți pe noi. Nu se poate să ne păcărești așa tot timpul.

A Xiu le imploră:
— Lăsați-mă să ascult. Măine cu siguranță am să visez și eu.

— Noi așteptăm pînă mîine și dacă nu visezi?

— Atunci poimîine.

— Și dacă nici poimîine nu visezi?

— Atunci n-am să vă mai ascult depănindu-vă visele și nici nu voi mai veni să mă joc cu voi.

A doua zi, A Xiu n-a venit la școală. Nici a treia zi n-a venit. Cu siguranță că nu poate visa. Dar realitatea era alta. A Xiu s-a retras de la școală.

Riul Lele trecea pe aici și familia lui A Xiu locuia chiar pe malul sudic al râului. Familia lui A Xiu deschisese un restaurant cărui îi pusese numele **Restaurantul Lele**. Numele îi se potrivea. Avea o încăpere mare în care erau așezate șase mese pătrate, citeva băncuțe, platurii și boluri de porțelan, bețișoare din bambus cu incrustații florale și, în plus, o tablă pe care scria meniul cu cele mai obișnuite mâncăruri din sat, cum ar fi pilaf de orez, piinișoare, tăiței, carne cu muguri de copac, telină prăjită, brinză de soia, saut de carne.

În trecut, părinții lui A Xiu se ocupaseră de cultivarea pămîntului. Acum au deschis restaurantul și plănuiau să mincare să fie din belșug, aromată, și nici

pretul să nu fie piperat. Rezultatul a fost că la **Restaurantul Lele** veneau o mulțime de oameni. Cei doi soți nu-și mai vedeau capul de treburi. Ce era de făcut? Aveau două fiice. Cea mare se măritase și nu le mai rămăsese decît A Xiu care mergea la liceu. S-au gîndit ce s-au gîndit și în cele din urmă au hotărît să o oprească acasă pentru a le da o mină de ajutor.

A Xiu a fost foarte nefericită cînd a trebuit să se retragă de la școală. La restaurant servea mîncarea, spăla holurile și nu mai întrezărea nici o speranță pentru viitor. Copiii celorlalte familii mergeau la școală, ea de ce nu putea merge? Cînd se lăsa liniștea nopții, A Xiu nu putea închide ochii și atunci întreba:

— Mămico, eu de ce nu pot învăța?

— Nu vezi ce ocupați sîntem cu restaurantul?

— Dar sînt atît de mică. Vreau să merg la școală.

— La ce bun să mergi la școală? Dacă înveți nu este tot pentru ca apoi să muncești?

Mama era iscusită la vorbă. A Xiu nu știa cum o putea convinge. De aceea a început să plîngă, dar nici plînsul nu ajută la nimic. Mama îi spuse:

— A Xiu, nu mai plînge. Fetele, cînd ajung la 14 ani, sînt socotite deja a fi oameni mari. Înainte ele se măritau la această vîrstă.

A Xiu tot plîngea.

— Buna mea A Xiu, du-te la școală și te vei convinge că nu poți trece examenele!

Mama avea dreptate, dar în ciuda acestui fapt A Xiu dorea să meargă la școală pentru că știa că izbînda stă în om, în puterile lui.

— Micuță Xiu Xiu, spunea mama, noi din zori și pînă în noapte ne zbatem pentru 10-20 de yuani. Dacă tu nu ne ajuți, vom fi siliți să angajăm un om. Imaginează-ți cîți bani ar trebui să cheltuim angajînd pe altcineva. În felul acesta ne vom istovi pentru cîțiva yuani și tot nu vom ieși la liman.

A Xiu nu mai vroia să asculte. I se părea că vorbele mamei sînt false.

Seara, A Xiu și părinții ei ședeau și

beau ceai împreună. Tata simtea în adîncul sufletului milă pentru A Xiu. El îi spuse mamei:

— Mamă, să trimitem copilul la școală!

— Iar spui prostii. Dacă va merge din nou la școală, tot greul casei va cădea pe mine. Vrei să mă sting de atîta oboșeală?

Tata spuse:

— Nu te supăra. Mă sfătuiesc și eu cu tine. Dacă tu te stingi, eu ce mă fac?

— Abia atunci îți va fi bine. Ai să-ți cauți o femeie tînără. Ziua te va ajuta la bucătărie, iar noaptea îți va fi nevastă.

A Xiu istovise ascultînd. Spuse:

— Nu-i bine nici dacă nu merg la școală. Vă certați cit e ziua de lungă. Mi-e sufletul atît de innegurat.

Mama își întoarse privirea spre ea zîmbind.

— A Xiu, acum tu ești odorul nostru.

VISUL

de Wen Ping

Dacă trudim așa, totul este numai pentru tine. Trebuie ca și tu să muncești din greu, să-ți dai silința, iar cînd vei crește mare, îți vom găsi un soț și tot ce ne aparține va fi al tău.

— Cine își dorește soț? Eu nu. Spunînd acestea, A Xiu fugi în camera din spate și se culcă.

A Xiu visă.

Azi de cum s-au deschis ușile **Restaurantului Lele** s-au perindat clienți neconștienți. Unul după altul, ca niște diavoli flămînzii. De unde veneau atîția să mîncească? Sosirea lor îi păru ciudată lui A Xiu și se duse să-i întrebze. Un bărbat de vîrstă mijlocie și foarte gras îi spuse cu dispreț că sînt veniți din anul '60.

— Anul '60!? Ce loc este ăsta? Parcă în cartea de geografie nu l-am întîlnit... A Xiu se tot gîndi vreme îndelungată, dar nu-i dădu de capăt. Nu mai știa cite farfuri adusesse, cite boluri spălase, cite drumuri alergase încoace și încolo. Sîmțea o durere ascuțită în șale, o dureau și picioarele și brațele. Vîntul sufla în rafale însoțite de zăpadă și ace de gheață. Profitînd de aglomerația mare, A Xiu se strecură afară și fugi. Alergă pe munte. Acolo erau riuri, erau copaci pe ale căror crengi atîrnau nenumărate fructe roșii și galbene. Era o pădure nesfîrșită de pomi fructiferi. Fructele erau în

pirg și încă nu venise nimeni să le culeagă. Citeva coșofene cu ciocuri lungi tocmai se așezaseră pe crengile netede și priveau cu nesaț fructele. Străbătu crîngul și ajunse la o școală. Copiii cu cravate roșii la gît citeau în cor: „Ah, sint elevii!”. A Xiu îi privi oarecum cu superioritate.

— Eu vreau să merg la liceu! Aici este liceu?

— Este.

Parcă din cer ar fi coborît cineva. A Xiu nu se sperie. Privi cu atenție și văzu că cel care îi vorbise era un bătrînel cu barba roșie și chel. Rinjea ușor și în mină ținea un baston cu cap de dragon. Semăna cu zeul longevității. El o conduse pe A Xiu într-o grădină din apropiere la poarta căreia atîrna o plăcuță pe care sta scris: „Liceul Fîrviul Paradisului”. A Xiu zîmbi și se repezi topînd de bucurie într-o clasă. Cînd ce să vezi? Intrase din greșeală în clasa anului trei. Atunci unde era anul doi? A Xiu era neliniștită și începu să plîngă.

Se trezi. Este atît de bine în vis! Dar deși visele sînt atît de minunate, omul nu poate trăi numai în vis. **Restaurantul Lele** era deschis din zori pînă în noapte și A Xiu trebuia să trudească pînă tîrziu.

Veni iarna. A Xiu spunea că este bolnavă. În realitate nu se îmbolnăvise, doar că nu mai vroia să muncească. Își dorea să stea întinsă pe pat și să viseze. Zilele urmau nopților, nopțile urmau zilelor. A Xiu stătea în pat și nu se mai ridica. Stururile erau trase și visa, în beznă, vis după vis. Desigur că visa **Restaurantul Lele** prăbușindu-se, se visa ducînd ghiozdanul greu în spate și povestind fetițelor visele ei.

A Xiu trăia o viață fericită.

Trecu un an, dar A Xiu tot nu se în-sănătoșise. Se temea că se îmbolnăvise de-a binelea. Vita tot timpul și vorbea în somn. Nu mai dorea să se ridice din pat. Fețișoara ei pâlise, mîinile erau reci și slăbise de era numai piele și os. Nu mai vroia nici să mîncească, nici să bea. Se simțea amețită, iar mîntea nu-i era limpede.

Nu trecu multă vreme și A Xiu se stînsese.

A Xiu nu mai visează. A părăsit lumea aceasta în vis. Cînd tata și mama s-au dus să o vadă, pe fața ei mal stăruia un zîmbet în care scîlpea raza bucuriei, ca atunci cînd visa. Visul ei era cu adevărat adînc și lung.

În acel an A Xiu împlinea cincisprezece ani.

Traducere din limba chineză de LUMINIȚA VASILE

POEZIE MEXICANĂ

Xavier Villaurrutia

Poezia

Tu ești însoțitoarea cu care stau de vorbă singur, dintr-o dată. Cuvintele te întocmesc în timp ce din tăcere ies, din rezervorul de tăcere în care mă inec orb pînă mă trezesc. Metalica ta mină împovărează febra mîinii mele și călăuzește pana ce-și conturează pe hirtie litoralul. Glasul tău, seceră de ecou, e rîcoșul glasului meu în zid, și-n pielea ta de oglindă mă privesc privit de mil de Argus de mii de secunde prelungi. Dar cel mai mic zgomot te-alungă și te zăresc ieșînd prin moartea cărții sau prin atlasul acoperămîntului prin tabla de șah a podelei sau prin pagina oglinzii lăsuindu-mă fără puls fără glas fără chip fără chip ca un om gol în mijlocul unei străzi a privirilor.

Rosario Castellanos

Tăcere-n privința unei pietre străvechi

Aici stau cu toate cuvintele mele ca un coș de fructe verzi, neatîns. Fărîmcle a mii de zei străvechi doborîți se caută în single meu, se apropie dornice să-și recomună statuia. Din guri pustiite spre gura mea un cîntec e dornic să urce un miros de arse rășini, gesturi de misterioasă rocă lucrată.

Dar eu sînt uitare, trădare cochilă părăsită de urma ecoului celui mai mic talaz. Și nu privesc templele scufundate ci doar copaci ce-și mișcă umbra vastă deasupra ruinelor, mușcă dinții acizi ai vîntului peregrin. Eu știu: incolocit în spatele trupului meu un alt trup așteaptă și-n jurul meu răsufărări străbat tainic ca jivine nocturne-n pădure. Eu știu, undeva asemenea cactusului în pustiu o inimă constelată de spini un nume așteaptă ca și cactusul ploaia. Dar eu nu mai știu decît puține cuvinte în graiul lespedei sub care îngropat de viu a fost străbunul meu.

Octavio Paz

Peisaj

Insectele infigurate, caii de culoarea soarelui, asinii de culoarea norilor, norii, stînci enorme impoderabile, munții, ceruri precipitate, turma de copaci ce se adapă la riu toate trăiesc în fericirea stării lor dinaintea noastră, a spectrelor mîncate de minie, de ură, de iubire mîncate, de moarte.

Carlos Pellicer

Amintirea

În orele sfînte cînd se goleşte priveliștea — au dus-o cu ei norii — obiectele de familie cuvintele intime, într-o singurătată a lucrurilor orb, mut, îmi rămîn doar citeva degete să ating pietrele, trandafirii

pe care i-ai atins și pe care vîntul i-a miruit cu gloria suavă ce te-a purtat aici. În risipirea panoramei ce-au fost ochii mei în intreruperea călătoriei muzicale ce-au fost urechile mele în irosirea oricărui grai (printr-un amănunt de ortografie, se pare) mă impresooară orele fără de timp și anotimp spre a-mi incredința pipăitul pietrelor și trandafirii pe care picioarele și mîinile tale i-au atins sau pe care vîntul i-a miruit cu gloria suavă ce te-a purtat aici. Absența ta a plămădit pe pietre o minusculă floare neagră. Și viața pietrelor și floarea urmîndu-ți umbra; mîinile mele vād și aud și gravează un semn atotcuprinzător. În orele sfînte cînd se perpetuează clipele absenței tale prezente de columbă.

Naftali Beltran

Sonet

Ce repede te stingi fragedă roză căci te ivești cînd ziua abia se-arată, apusul te surprinde-n agonie și noaptea te-mpresoară scuturată.

Ti-e scurtă viața, substanța-ntraripată și lujerul prea verde ce te ține, făr' de-nțeleșul poeziei tale menite morții-s ca nimicu-n sine.

Dar tu nu mori de tot, floare frumoasă, rămînem cu-adevărul existenței tale; cu-al morții tale adevăr înfrigurate.

Rămînem cu mireasma somptuoasă cu veșnica vedenie a existenței tale: căci dintr-o roză-ntr-alta se face-eterinitate.

În românește de GEO VASILE

